

ANSER

Skånes Ornitologiska Förening
nr 4 2022

- Julfågeln
- Spara och slösa • Gott uppträdande
- Kuckucksuhr • Kiss och bajs

Höst, ungdomskådare och lite om nya regeringens miljöpolitik

När jag sitter och skriver den här ledaren är det en grå dag i slutet av oktober. Men trädens och buskarnas blad är gula, orange och röda, vilket skapar en trevlig stämning. Jag hoppas att ni har kunnat njuta av hösten med det sköna väder som vi ofta hade, av fina fågelsträck eller av det som ni gillar mest under hösten. För min del finns det två saker jag vill inte missa under hösten. Den ena är sträckande fåglar. Det är alltid en fantastisk upplevelse att se flyttande fåglar. Om det är finkar, duvor, rovfåglar eller tranor spelar ingen roll. Hösten är sträck! Den andra saken som jag inte vill missa är att plocka äpplen. Det finns ju nästan inget bättre än att plocka äpplen en fin dag i oktober och att äta självplockade äpplen.

Snart kommer vintern. Blir det en mörk vinter eller får vi kanske en snörik vinter och kanske några spännande vintergäster? De senaste dagarna har det setts många sidensvansar.

För många årtionden sedan pratades det inom SkOF om hur vi kunde öka intresse för fågelskådning bland ungdomar. Guidningarna i Falsterbo har nått ut till många ungdomar, men någon långvarig effekt blev det tyvärr inte. Nu finns hopp att det ändras! I höstas startades "Ungdomskådare i Skåne" av styrelseledamot Ola Svensson. Ungdomsfågelskådare är en grupp av ungdomar (15–25 år) som ska träffas regelbundet för gemensamma utflykter. SkOF hjälper till med chaufförer och guider. Aktiviteten är kostnadsfri för ungdomarna. Intresse är stort och tydligen finns det många ungdomar och yngre vuxna som vill ägna sig åt fågelskådning. Är du ungdom eller känner du någon som vill vara med? Hör av dig! Kan du tänka dig att hjälpa till med denna viktiga aktivitet? Hör av dig till Ola Svensson och bidra till den här fantastiska insatsen.

Jag kan ju inte skriva den här ledaren utan att gå in på valet och den nya regeringen. Vi lever i en demokrati och majoriteten har röstat för en ny regering. Men det finns en del oroande aspekter. Det handlar bland annat om ett ökande antal vetenskapsförnekare i ledande positioner. Nyligen uttryckte en nyinvald riksdagsledamot uppfattningen att den pågående klimatkrisen saknar vetenskapligt stöd. Och en av de vice talmännen har uttalat stor skepsis angående evolutions teorin. Hur långt har vi kommit när vetenskapliga fakta blir förnekade på detta sätt? Och det i ett land som Sverige, landet med så många framgångsrika forskare, med Nobelpriset, landet som är känt över hela världen för sin klimat- och naturmedvetna livsstil? Här krävs det faktiskt att faktabaserade organisationer som SkOF, BirdLife Sverige, Naturskyddsföreningen, men även att alla forskare vid universiteten och på myndigheterna står upp och säger emot när falska nyheter och okunskap flyttar fram positionerna. Samtidigt försöker jag vara optimistisk och hoppas att det finns tillräckligt många politiker i regeringen som gör rätt.

Inte mindre sorgligt är det att varken klimatkris eller krisen för den biologiska mångfalden är frågor som regeringen verkar vilja lyfta under mandatperioden. Exempelvis har miljöministern inget eget departement längre utan miljöfrågorna ska gå via Näringsdepartementet. Här krävs arbete från oss och andra organisationer. SkOF kommer att fortsätta att verka för våra fåglar tillsammans med andra organisationer och förhoppningsvis tillsammans med dig. Våra fåglar behöver vår insats.

Till slut vill jag varmt tacka alla medlemmar som under året har engagerat sig för fåglarna.

Arne Hegemann – Ordförande

Innehåll

Julfågeln framför andra

Tystlåten skönhet från storskogen

Arne Ohlsson

3

Vinterskådning

Vinterskåne har mycket att erbjuda

Mikael Arinder

8

Fredriksdal

Inte bara Nils Poppe och Eva Rydberg

Gustaf Persson

16

Gunnar Brusewitz

Unik naturskildrare i vintermarkerna

Arne Ohlsson

21

Spara och slösa

Att falla väl ut i tillvaron

Ulrik Alm

28

Årets rara arter

Nitton utvalda häckfåglar

Flera författare

32

DESSUTOM

Läsvärt 37

Notiser 40

Mini-Anser 50

Fågelkonstnären 52

Program 56

Referat 66

Upprop 70

Vardag 71

Personligt 72

Falsterbonytt 75

Styrligt 80

Omslagets framsida:

Domherre, hane. Foto: *Anders Blomdahl*.

Akvareller (Brun kärrhök & gråsiska): Måns Bergendal.

Omslagets baksida:

Biätare. Foto: *Hans Cronert*.

I *Anser* 2022:3 visade vi delar av gravandens
inre armpennor och tertialer.

Extrem närbild: Vem tillhör dessa fjädrar?

Svaret får du i nästa nummer av *Anser*.

Från sommarskogens djup till vår närhet

För många av oss är domherren en av vinterns och julens främsta symboler med sin skönhet. På sommaren kommer vi den sällan inpå livet. En släkting på en avlägsen, subtropisk men europeisk ö är en raritet.

Arne Ohlsson

Det finns fåglar som tycks bära årstiden med sig. Visst är det så med våra flyttfåglar, inte minst tropikflyttarna, men det finns fåglar som rentav personifierar vintern, den årstid som vi klagat mest över. Men nog både förebådas och upplyftes vinterdagarna av domherren. En dag i november eller december sitter några av dem i en trädkrona, gärna högst upp, eller i ett buskage, och ofta understryker de sitt uppdykande i vår närhet med några mjuka flöjttoner. Flygturen från skogarna till människobebodda trakter är ju inte så lång men ibland kan domherrarna i viss mån lämna landet om födotillgången något år är dålig. Då kan de uppträda flockvis och de är verkligen en vacker syn. Sverige brukar också få ett visst vintertillskott av domherrarna från andra sidan Östersjön.

Domherren är en riktigt behaglig syn. Det svarta på huvudet och vingarnas nedre del, den vita övergumpen, den nästan blågråa ryggen med färgton av aska hos hannen och som är aningen brungrå hos honan. Hannens röda bröst och mage som

ibland kallas djuprosa upplevs som ultimatum när vinterdagen är fattig på färger, men honans gråbeige undersida med lila anstrykning är också en fin färgnyans. Kroppen är långt mer kompakt än hos andra finkfåglar. Hals kan man knappast säga att den har, i stället kan nackpartiet med lite fantasi liknas vid nacken på en tjur. Det engelska namnet *bullfinch* är inte helt orimligt, om än inte så vackert.

Det är särskilt i ett avseende som domherren har en speciell ställning i Sverige. Den är utan konkurrens vår dominerande julkortsfågel, helt i klass med briterarnas *Robin redbreast*, rödhaken. Otaliga är de julkort där den avbildats, ibland skickligt, ibland amatörmässigt. Många gånger är den en liten bifigur i en vintrig scen med snö, kanske på en julkärve, andra gånger utgör oftast hanen helt och fullt huvudmotiv. Den som kanske mest placerat domherren i detta sammanhang torde

Domherre, hane.
Foto: Linda Jonasson.

vara Jenny Nyström (1854–1946) som var konstnärligt mycket produktiv under sin 91-åriga levnad. Och den figurerar i oräkneliga andra dekorativa sammanhang.

Har man tur besöker domherrar fågelbordet och de är mindre skygga nu än under häckningssäsongen. Solrosfrön inmundigas stillsamt. Deras lugn kontrasterar mot många andra fågelbordbesökarens iver att ta för sig av vad det dukade bordet bjuder på medan det ännu råder dagsljus. De ljusa timmarna är avgörande för varje liten fågel.

När vintern är förbi tycks domherrarna bara försvinna från våra urbana områden. De drar sig mot större skogar, ofta täta granskogar, där de är svårsedda och där mänskliga besökare med kikare brukar vara få. Som *Skånes Fågelatlas* (SkOF 2013) påpekar "... lever [domherren] ett stillsamt liv under häckningstiden, därtill i skogsmiljöer där få människor rör sig.

Tystlåten är den dessutom." Det innebär sannolikt att en del häckningar missas under inventeringar men resultatet mellan atlasinventeringarna 1974–1984 och 2003–2009 fastslår stark minskning med ett trist minus på 56 procent inom Skåne. Men internationellt betraktas den som livskraftig (LC).

Domherren gömmer sig alltså mestadels i stora skogar under sommarmånaderna. Därför var det med viss förvåning som jag tidigt en vårmorgon på 1980-talet stötte på ett bobyggande domherrepar. Det var inte djupt inne i en nordlig storskog utan på stigen vid ängen näst intill Almentornet, Krankesjön. Då fanns granskog på ena sidan av stigen och dit flög de med grässtrån och annat smått som de plockade upp på marken. Hur häckningen fortskred vet jag dock inget om. Då gav de verkligen ett annat intryck än att vara vinter- och julkortsfåglar.

Domherren, den svenska julkortsfågeln framför alla andra. Foto: Mikael Arinder.

Domherren är en välkommen besökare på skånska fågelmatningar. Foto: P-G Bentz.

Boet byggs gärna i en tät gran men en rejäl buske eller björnbärssnår kan också duga. De oftast fyra eller fem äggen, någon gång sex eller sju, är vackert ljusblå med svarta fläckar på tjockändan. Det hela föregås av en liten uppvisning som man kan misstänka att inte så många människor fått beskåda. Framhävande av hannens färgstarka bröstparti liksom den vita övergumpen, utbredd stjärt som han svänger åt höger och vänster, "näbbkyssar", hängande vingar och "artiga" bugningar utgör en ritual ute i skogen när våren är här.

Domherren tillhör knappast de fåglar som vi menar är de främsta sångarna. Tonerna är ganska svaga, aningen flöjtlika med visslingar, nästan som om fåglarna tvekar en aning huruvida sången verkligen ska eller behöver framföras. Men båda könen sjunger och de har förmågan att lära nya toner. Detta har lett till att många berövats sin frihet för att i stället sättas i bur

med syftet att de skulle lära sig att förbättra sången till burfågelägarens nöje. Han eller hon kunde då sjunga eller spela lite flöjt för den lille fången i buren. Särskilt utvecklat var detta i Tyskland. Det lär till och med ha tryckts små instruktiva häften med rekommenderade lämpliga musikstycken att lära domherrarna.

Om en del domherrar tvingades ha det mer eller mindre tråkigt i små burar var det ännu värre hur den länge sågs som skadlig, eftersom födan delvis består av lövträdens knoppar. Detta pågick länge och anklagelserna var grova, inte minst i Norge. När man idag läser utgjutelserna över de hungriga domherrarna kan man snarast finna dem illasinnade men också löjeväckande i sina överdrifter. Så pass sent som 1953 skrev Erik Rosenberg att de "äro mångenstädes illa sedda i trädgårdarna för sin åverkan på fruktträdens blomknoppar" men tillade förnuftigt att "Emellertid

Även domherrehonan är vacker, men ofta underskattad. Foto: John Larsen.

är det sällan som denna skadegörelse har någon verklig betydelse". I övrigt äter den frön av tistlar eller från träd som ask, bär av exempelvis rönn och på sommaren en del insekter.

Så snart skogarna hade etablerats på vår skandinaviska halvö under årtusendena efter istidens tillbakagång torde domherren ha funnit lämpliga habitat. I Sverige är den frånvärande nästan bara i fjällkedjan. I tidiga skrifter från gångna århundraden noteras hur svårfunnen den var utom på vintern. Idag har vår art *Pyrrhula pyrrhula* utbredning tvärs över den väldiga euroasiatiska landmassan från Irland till Japan. Den är i sällskap med 7–9 andra *Pyrrhula*-arter, alla i Asien, med ett undantag.

Det hände sig en gång, eller kanske mer än en gång, att en flock domherrar lämnade sydvästra Europa och anträdde en vådlig flygfärd ut över Atlanten. Eller fångades de av en storm och drevs ut i det

okända? När hände detta? Det kan vi ju inte veta men färden för åtminstone några av individerna slutade lyckligt. Atlanten är gigantisk men drygt 1 500 km väster om Iberiska halvön och Portugal uppenbarade sig en ögrupp med nio bitar land som är grön och frodig och nederbördsrik. Där landade domherrarna och vi vet åtminstone att det var för så länge sedan att evolutionen hade tid att modifiera fåglarna, utseendemässigt och beteendemässigt. De täta lagerskogarna blev deras hem. Domherrarna blev lite mindre och blekare och av någon anledning tappade hannarna sin röda bröstfärg och könen blev mer lika. Isolering främjar artbildning. Längre sågs de som en ras av vår europeiska art men gavs artstatus 1993, azordomherre *Pyrrhula murina*, eftersom de kunde fastslås som tillräckligt annorlunda.

Men olyckan i form av människor skulle förstås dyka upp. Det finns olika källor och

fynd som antyder besök av olika folkslag, även vikingar före år 1000, men 1427 kom de alltmer sjöfarande portugiserna för att stanna. Öarna gavs namnet *Acores*, Azorerna. Azordomherrarnas lagerskogar (*Laurus*) höggs ner och när de blev tagna på bar gärning med att äta knoppar från införda fruktträd satte den oupplysta förföljelsen i gång. På 1970-talet ansågs populationen vara nere på kanske 30 eller 40 par, men då sattes skyddsåtgärder in. Fredning och räddning av de sista lagerskogarna på bergssluttningar på den östra delen av ön São Miguel har fått upp antalet fåglar av isolatendemen tiofalt. Idag är *priolo*, som den heter på portugisiska, något av en stolthet med PR-värde för den vackra, fridfulla ön och ett framgångsrikt räddningsprojekt. Men den är fortfarande sårbar (VU). Den har utfodringsplatser, varav några är tillgängliga för turister.

Hur allt mildare vintrar kommer att påverka domherrars uppdykande i våra tätorter, parker och trädgårdar återstår att se. Men här finns träd med bär och fågelmatningar som kompenserar för årstidens kärva sidor.

Arne Ohlsson
arneohlsson51@gmail.com

Sensommarens körsbär finns med på menyn. Foto: John Larsen.

Vinterskådning

Det finns mycket fågel att se under vintern i Skåne.

Den bästa skådningen har man på lokaler med mildt klimat.

Är vintern hård, så är snö- och isfria lägen att föredra.

Då går turen till hamnar, reningsverksdammar och åmynningar där fåglar koncentreras under bistra veckor.

Mikael Arinder

Fåglar i Skåne under vintern

Basutbudet under vintern utgörs av övervintrande sjöfåglar, gäss, vadare och rovfåglar. Här finns mycket att titta på, och tubkikaren kommer väl till pass. En del nordliga arter flyttar söderut till Skåne och går att se under vintern här nere: skär-snäppa, varfågel, berglärka, vinterhämppling, snösparv och lappsparv. Vissa vintrar förekommer även sidensvans och tallbit.

För årskryssarna är det alltid lockande att hitta årets första individ av en mängd

arter. Artportalen och larmsystemet Band är bra källor till var dessa finns. Ett axplock av årskryss som lockar: mindre sångsvan, stripgås, strandskata, dvärgbeckasin, toppskarv, rördrom, jorduggla, hornuggla, kungsfiskare, dubbeltrast, svart rödstjärt, strömstare, sädesärla, försärla och kornsparv.

Nästan varje vinter finns det något lite extra att titta på, och ofta stannar de ett tag på lokalen: rödhalsad gås, alförräddare, brednäbbad simsnäppa, kaspisk trut,

Berglärkan – en nordlig art som söker sig till Skåne om vintern. Foto: Mikael Arinder.

vittrut, svartnäbbad islom, stäppörn, större skrikörn, hökuggla, jaktfalk, bergtajgasångare, svarthalsad trast, vattenpiplärka eller dvärgsparv. Håll dig uppdaterad genom att följa Dagens fynd i Artportalen.

Planera din vinterrutt

För att hitta till lokalerna som omnämns nedan kan du söka på lokalens namn på <https://svenskafagellokal.se/regionalforeningar/skanes-ornitologiska-forening> eller slå upp dem i *Skånsk Skådarguide*. De allra flesta lokalerna är beskrivna.

Rapportera dina obsar på Artportalen samma dag som du varit ute. Då kommer dina obsar till glädje för andra skådare som kan bege sig till bra lokaler nästa dag.

En rutt i Nordvästskåne

I området kring Stureholm och Svedberga kulle finns det rovfåglar samt flockar med gäss och sångsvanar. Vegeåns mynning, Rönnen, Farhult & Jonstorp samt Stora

Hult strax norr om Vejbystrand är bra lokaler för övervintrande vadare. På Rönnen finns ofta pilgrimsfalk, och vid Vegeåns mynning är det lätt att se skäggmes i vassen. Vid Norra Häljaröd, Stenkrossen och Jonstorp finns bra vatten för svarthake- och gråhakedopping. Enkel- och dvärgbeckasin övervintrar ofta vid Vattenmöl- lan och Lerhamn. Vid såväl Ören nedanför Strandbaden som vid Lerviks hamn och området innanför Grytskären finns chans på skärnsnäppa, beckasiner, rödbena, berglärka, vattenpiplärka och snösparv. Vid Ranarpsstrand ligger ett stenrev som är en fin lokal för änder. Strandängarna innanför revet lockar övervintrande småfåglar som svart rödstjärt, snösparv och sävsparv. Svarteskär strax utanför S:ta Toras väg i Torekov lockar med toppskarvar samt förbiflygande tobisgrisslor, lommar, doppingar och dykänder. Spana också efter skärnsnäppor. I tången vid Torekovs hamn finns skärpiplärka, ängsplärlärka

Torekovs rev en vinterdag. Foto: Mikael Arinder.

Vinterhämplingar i Malmö hamn. Foto: Mikael Arinder.

samt ibland sädesärla och forsärla. Torekovs rev (nedanför Torekovs camping) är en utmärkt lokal för skärnsnäppa och rödbena. Sök på "Torekov havsbad" i Google maps för att hitta till stenrevet ute i havet. Skärnsnäpporna brukar hålla till längst ut och är lätta att se med tubkikare inifrån stranden. Dessutom ses skärpiplärka och ängspiplärka i tången. I Båstad hamn finns ofta någon kungsfiskare, lite doppingar, någon lom samt en stor flock med dykänder längs kusten mellan Båstad och Skummeslöv. Vid Rönne ås mynning i Ängelholm (sök på "Klitterhus" i Google maps) övervintrar änder samt vissa år rördrom, kungsfiskare och forsärla.

En rutt i Sydvästskåne

I utfyllnadsområdet kring Verkögatan i Norra hamnen i Malmö finns chans på jorduggla, berglärka, sånglärka, ängspiplärka, vinterhämpling, snösparv och lapp-

sparv. Havssulor fiskar i sundet utanför utfyllnadsområdet. Smådopping, salskrake och simänder ligger i dammarna öster om Verkögatan. Spana efter svart rödstjärt vid vedupplag i området. Ibland sitter pilgrimsfalk högt uppe på Cementas silo söder om Hemsögatan. I Malmö oljehamn och Sege ås mynning ses skäggdopping, smådopping, samt mängder med sothöns och änder, inklusive salskrake och bergand. På samma sätt attraherar Limhamns småbåtshamn änder och smådoppingar. Leta efter småfåglar bland upplagda båtar.

Vid Tygelsjö ängar övervintrar stora mängder simänder, gäss och svanar. Dessutom övervintrar pip-lärkor och lärkor. Runt Lilla Hammars näs och i Foteviken övervintrar stora mängder änder, framför allt bläsand. På Lilla Hammars näs finns snösparv och vissa år lappspärp. Pilgrimsfalk, och vissa vintrar även jaktfalk, jagar längs strandremsan mellan Klagshamn och

Lilla Hammars näs. Under snöiga och isiga vintrar är dock området ganska fågeltomt.

Falsterbokanalen attraherar mycket sjöfågel inklusive salskrake, skägg- och smådopping. Black är en bra vinterlokal för rödbena. Vattnen kring Falsterbonäset kan vara bra för änder under milda vintrar men är tomma under hårda vintrar. På västsidan, t.ex. utanför Skanörs hamn, kan man se flera doppingarter. Måkläppen brukar vara fin för ett antal övervintrande vadararter om vintern inte är för sträng. Här ute finns även vinterhämpling, snösparv samt vissa år berglärka.

En rutt i södra Skånes inland

I området mellan Börringesjön och Näsbyholm finns fina örnmarker. Kör runt och spana efter rovfåglar från småvägar. Åk gärna ut en dag med klart och lite blåsig väder. Detta lockar upp örnarna i luften. Strax nordost om Havgårdssjön, ef-

ter järnvägsövergången, ligger Punkt 106 som är en hög kulle precis väster om vägen. Spana efter örnar från punkt 106 och vid Sillesjö längs vägen mellan Gärdslöv och Hönsinge, samt från parkeringsplatsen utmed vägen öster om Havgårdssjön strax söder om järnvägsövergången. En annan bra rovfågellokal är Näsbyholm – utmed den allékantade grusvägen nordväst om Näsbyholms säteri finns det en väl tilltagen parkeringsficka. Här kan man spana rovfåglar med tubkikare.

Vombs ängar, Vombsjöns ängar (väster om Vombsjön), Ilstorp, Karups ängar och Tågra/Flygrakan är bra för gäss, örnar och andra rovfåglar. Ibland ser man varfågel. Fälten nord och nordväst om Vombsjön brukar förutom gäss även locka sångsvanar.

Lunds reningsverksdammar lockar mängder med sothöns och änder, några smådoppingar och stundom någon vatten-

Vid Sillesjö kan man få se kungsörn. Foto: Mikael Arinder.

rall, kungsfiskare och forsärla under vintern. Här är lätt att skåda och fotografera.

Inne på gården vid van Dürens väg 47 i Lund finns en hög tuja där det övervintrar hornugglor. Dessa går att se och fotografera på dagen. I en tall precis sydost om Silvåkratornet vid Krankesjön brukar det sitta kattugglor som går att se på dagen.

Dammen och gödselhögen vid Flyinge Kungsgård attraherar trutar under vintern. Kaspisk trut ses regelbundet, och även medelhavstrut och vitvingad trut har setts. Parkera på parkeringsplatsen öster om kungsgården, och promenera genom gården bort till dammen och gödselhögen.

En rutt längs Sydkusten och Sydostskåne

Spana efter sädesärla, forsärla, rödbena, kärrsnäppa, gransångare, svart rödstjärt samt änder på följande lokaler: Stavstensudden, Smyge reningsverk samt hamnarna i Abbekås, Hörte, Smygehamn,

Gislövsläge, Trelleborg, Skåre och Ystad (småbåtshamnen, samt "världens ände" och Engelska bryggan vid Södra Dragon-gatans sydände).

Under vintern stödutfodras kornsparvar på "vinterfältet" (GPS 55.401450, 14.035017) vid Hammar (norr om gården som ligger längs landsvägen 700 meter sydost byn). Uppemot 100 ex kan då ses i flock på fältet eller i träden kring fältet.

I Simrishamns hamn görs regelbundet fynd av kaspisk trut och medelhavstrut, och tillfälligt vittrut, vitvingad trut och ismås. Änder och doppingar ligger i och kring hamnen och vid Tommarpsåns mynning.

Fyledalen är en utmärkt rovfågellokal. En av de bästa observationsplatserna ligger strax nordväst om Lyckås slott, längs vägen ner i Fyledalen. Där bokskogen tar slut på höger sida finns en liten kulle till höger om vägen. Härifrån ser man ofta kungsörn och glador i luften. Spana efter

Vittrut ses tillfälligt i Simrishamns hamn. Foto: Mikael Arinder.

Västra Hammaren, strax söder om Landön, en novemberdag. Foto: Mikael Arinder.

sittande örnar i de döda träden i dalkanten. Längre ner i dalen där grusvägen korsar Fyleån finns en annan fin observationsplats vid det f.d. tegelbruket.

En rutt i östra Skåne

Vid Haväng, Knäbäckens mynning och Juleboda finns nästan alltid storlom och vissa vintrar även svartnäbbad islom. Vid Knäcksdösen på Ravlunda skjutfält och vid Äspet i Åhus ses berglärka vissa vintrar. Äspet attraherar dessutom vattenpiplärka, skärpiplärka, vinterhämling och snösparv. Åhus hamn är kalla vintrar en utmärkt lokal för sjöfåglar och trutar. Leta också efter småfåglar i hamnområdet. Vid Yngsjö kapell övervintrar brun glada, kungsörn och havsörn. Parkera vid kapellet och spana västerut.

Om Valjeviken är isfri är detta en bra lokal för änder. Vid Skräbeån (vid och uppströms mynningen) ses strömstare och de flesta år även kungsfiskare. Under stränga

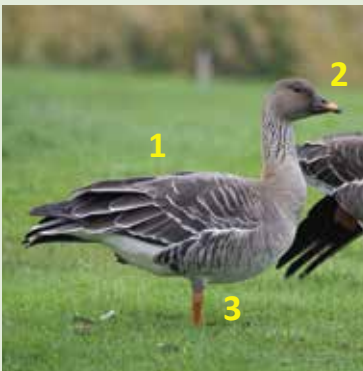
vintrar koncentreras änder till åmynningen. Vid Landöns hamn finns dykänder, särskilt under perioder med ostlig vind. Området kring Tosteberga och Landön är känt för sina stora flockar med gäss, och är också mycket bra för örnar. Havsörnarna ses bäst från Tosteberga bodar eller från Vannebergaholmen – det är inte ovanligt att se över tio exemplar samtidigt! De bästa fälten att spana gäss på ligger utmed vägen mellan Vanneberga och Landön, vägen mellan Vanneberga och Östra Ljungby, samt kring Trolle Ljungby. Spetsbergsgäss brukar kunna hittas, och rasen tundrasädgås är tidvis vanligt förekommande. Kungsörnar drar omkring. Ett annat fint område för gäss är området mellan väg 19 och väg 118 söder om Hammarsjön och ner till Vittskövle.

Mikael Arinder
mikael.arinder@telia.com

Så här skiljer du snarlika *Anser*-gäss åt i fält (Text: Mikael Arinder)

Tajgasädgås

Tundrasädgås

Spetsbergsgås

Sädgås förekommer med två underarter i Skåne under vintern: tajgasädgås *Anser fabalis fabalis* och tundrasädgås *Anser f. rossicus*. Artportalen ger sök- och rapporteringsmöjligheter för båda underarterna. Spetsbergsgås är snarlik tundrasädgås.

Tajgasädgås är en ganska jämnfärgad gås som är mörk på ryggen (1), har ganska mörkt huvud med lång, slank orange/eller orange-svart näbb (2) som är låg vid näbbbasen. Benen är orange (3).

Tundrasädgås är något mindre än tajgasädgås och snarlik spetsbergsgås. Den är mörk på ryggen (1), har kort hals och mörkt huvud med en rätt kort, svart näbb med en orange fläck långt fram, näbben är lite högre vid näbbbasen än tajgasädgåsens näbb (2). Benen är orange (3).

Spetsbergsgås sticker ofta ut i blandade gåsflockar på att den är trefärgad med blågrå rygg (1), mörkt huvud (2) och ljus undersida (3). Halsen är kort. Näbben är tydligt kort, trekantig och svart med en rosa fläck långt fram. Näbben är hög vid basen (2). Benen är rosa (3). I flykten skiljer de sig från sädgäss och bläsgäss på att vingarna är ljus blågrå (se foto nedan) och att stjärten har en bred, vit bård ytterst.

Foton: Mikael Arinder (tajgasädgås och spetsbergsgås) & Björn Malmhagen (tundrasädgås).

Så här skiljer du vinterns piplärkor åt i fält (Text: Mikael Arinder)

Ångs piplärka

Skärpiplärka

Vattenpiplärka

Ångs piplärka upplevs som en streckad/randig piplärka med näpet utseende.

1. Ryggen är gråbrun med mörk streckning.
2. Undersidan är gulvit med distinkt streckning på bröst och flanker.
3. Näbben är klen och inte så lång. Ögonbrynsstrecket är kort och otydligt. Fågeln ser näpen ut, och locklätet "ist, ist" är tunt.
4. Benen är skära.

Skärpiplärka upplevs som en mörk och suddigt tecknad piplärka med lång näbb.

1. Ryggen är mörkt olivgrå med diffus streckning.
2. Undersidan är rejält men suddigt streckad på bröst och flanker.
3. Näbben är lång, näbbspetsen (och ibland hela näbben) är mörk. Ögonbrynsstrecket är otydligt. Fågeln ser taggad ut, och locklätet "visst" är vasst och explosivt.
4. Benen är oftast mörka (men är aldrig skära)
5. De yttre stjärt pennorna är ljusgrå (kan ses i flykten), jfr. vattenpiplärka.

Vattenpiplärka upplevs som en snygg piplärka med vit undersida och lång näbb.

1. Ryggen är gråare än på skärpiplärka, med mycket svag streckning.
2. Undersidan är rent vit med distinkt streckning som är tydligare på bröstet än på flankerna.
3. Näbben är lång, näbbspetsen är mörk. Ögonbrynsstrecket är ofta tydligt redan på håll. Fågeln ser taggad ut. Locklätet är ungefär samma som skärpiplärkans.
4. Benfärgen varierar, men kan vara ganska ljusa.
5. De yttre stjärt pennorna är vita (kan ses i flykten), jfr. skärpiplärka

Foton: Mikael Arinder (samtliga tagna under vintern).

Fåglar på Fredriksdals Museer och Trädgårdar

2017–2022

Resultaten av sex års häckfågelinventering i denna oas i Helsingborg jämförs med motsvarande kartläggning som gjordes 1983.

Gustaf Persson

Jag har under en följd av år ofta sökt mig till Fredriksdals Museer och Trädgårdar i Helsingborg. Ibland för att koppla av och njuta av den rofyllda miljön, men ibland också för att skåda fågel. Och det var under en av mina fågelvandringar senvintern 2017, som tanken på vilka fågelarter som kunde tänkas häcka inom området dök upp i mitt huvud.

Nästa tanke var att jag blev nyfiken på om det hade gjorts någon inventering av området tidigare. Kanske fågelbeståndet redan var väl dokumenterat? För att slippa spekulera vidare, tog jag kontakt med

Cecilia Wänge, dåvarande platschef på Fredriksdal, för att eventuellt få information. Genom Cecilia fick jag ta del av det material som fanns dokumenterat kring fågelförekomsten på Fredriksdal, bl.a. en redovisning av en inventering som gjordes 1983 av Tommie Nilsson.

Rustad med dessa förutsättningar, kikare och notationsblock tog jag mig an uppgiften att kartlägga fågelförekomsten, primärt avseende häckfåglar, på Fredriksdal. Detta var 2017 och sedan dess har det blivit ytterligare fem års häckfågelinventeringar och också en noggrann kartläggning

Aledammen har ett rikt fågelliv om våren. Foto: Gustaf Persson.

av de fågelarter som mer eller mindre regelbundet använder området som rast- och födosökslokal.

Under mina sex inventeringsår besöktes området i snitt 31 ggr/år, från mars till början av juli. Oftast var besöken förlagda till morgontimmarna, men ibland gjordes besök mitt på dagen och vid några tillfällen under sena kvällar. Vid varje inventeringstillfälle besöktes hela eller delar av området och samtliga fåglar (revirhävande, sjungande, varnande, bobyggande) noterades på en exakt eller något så när exakt plats. Även rastande, födosökande, förbiflygande och sträckande fåglar antecknades. Allt eftersom inventeringen fortskred noterades givetvis även resultaten av häckningarna – d.v.s. avkomman. För att fastställa antalet häckande arter och par har revirkarteringsmetoden använts.

Rödstart vid sin holk vid entrén till Fredriksdal.
Foto: Johan Thelander.

Området

Fredriksdals Muséer och Trädgårdar är välkänt för de flesta – åtminstone för Helsingborgare. Riksbekant har det blivit genom Nils Poppes och senare Eva Rydbergs årliga revyer på Fredriksdalsteatern. Men för dem som till äventyrs inte är bekanta med området bad jag Hedda Hammer – som är nybliven museipedagog på Fredriksdal – att författa en kort presentation:

Fredriksdals friluftsmuseum eller Fredriksdals museer och trädgårdar som det numera kallas, är en del av Helsingborgs museum och en plats för alla. Även fåglar. Helt plötsligt möts jag av den vippande stjärten på en sädesärla. Våren har sprungit ikapp oss ännu en gång! Över de 36 ha stora området finns landskapsbotaniska miljöer men också byggnationer. Du rör dig lätt mellan skog och öppna ängar. Rörhönan paddlar fram i de våta delarna av Fredriksdal medans rödhaken glatt studerar hur

besökare och skolklasser tar sig an praktiska uppgifter i någon av parkens gamla byggnader. En och annan kaja vilar på Linderödssvinets sovande rygg. I de olika markerna återspeglas mångfalden, även genom fågellivet. Bostadsområdena som idag ligger runt om Fredriksdals inhägnade område har bokstavligen fåglar in på knuten. Förr var markerna rena rama landsbygden och den centrala byggnaden Herrgården var ett sommarställe för stadsfolket, familjen Cöster. De sista ägarna Oscar och Gisela Trapp, Oscars andra hustru, köpte lantegendomen 1898. Efter Oscars frånfälle, donerade Gisela Trapp 1918, hela området till Helsingborgs stad. I gåvobrevet skrevs uttryckligen att området skulle användas till en botanisk trädgård men också att kulturhistoriskt intressanta byggnader skulle beredas plats. För detta tackar vi henne idag. Så ock fåglarna.

Fredriksdals fåglar

Ett besök på Fredriksdals Museer och Trädgårdar innebär alltid en eller annan trevlig fågelupplevelse. Beroende på vilken tid på året man besöker området, varierar så klart sammansättningen.

Under vintern kan man räkna med att få se bl.a. skata, kråka, kaja, koltrast, björktrast, talgoxe, blåmes, nötväcka och grönfink, vilka är mer eller mindre stationära året om och som också häckar årligen. Ej sällan visar sig domherre och sidensvans under vintern och under "invasionen" av tallbit 2019 sågs en hane av arten inom området. Morkulla har övervintrat och vid några tillfällen har även försärla och sädesärla sökt föda i området under december-januari.

När så våren tar över börjar "fågelförrådet" sakta men säkert att fyllas på av fåglar som antingen mellanlandar under sin flyttning norrut, eller som anländer för att häcka. Bland sångarna har nio arter häckat, med svarthätta som den klart dominerande – som mest med tolv par 2017. Bland övriga arter har röstjärt varit rikt representerad med som mest 19 par 2017. Sämre har det gått för bl.a. svartvit flug-

Ung rörhöna i Aledammen på Fredriksdal.
Foto: Johan Thelander.

snappare, som bara häckat med ett par/år under de senaste fem åren. (För fullständig häckningsstatistik – Tabell 1)

Sommaren är en "lugn" period då inte mycket fågelsång hörs, förutom från de arter som inlett en andra eller möjligen tredje häckning. Hösten är uppbrottets tid för många arter, men brist på fåglar blir det inte då de stationära arterna till stor del stannar kvar och faunan också fylls på av födosökande höstmigranter.

Under de år som det bedrivits regelbundna och dokumenterade fågelobservationer på Fredriksdal (1983 och 2017–2022) har det totalt observerats 113 arter. Av dessa har 51 arter häckat.

Rariteter och "udda" besökare

På Fredriksdal, liksom på de flesta fågellokaler, är det vanliga vanligast. Dock händer det att en och annan udda art, eller till och med raritet, letar sig till området och förgyller skådarens tillvaro. Nedan följer en uppräkningslista av några udda arter och rariteter som setts och hörts under åren 2017–2022:

Göktyta 1 ex ropade i Engelska parken 22 maj 2017.

Lundsångare 1 ex sjöng vid Lövängen 12 juni 2017.

Svart kråka 1 ex födosökte 10 maj 2018.

Rosenstare 1 ad födosökte tillsammans med starar i Frukträdgården 12 juni 2019.

Tallbit 1 hane sågs och hördes vid Timmersågen 25 nov 2019,

Ringtrast 2 hanar + 1 hona födosökte i Frukträdgården 13 – 18 april 2020,

Busksångare 1 ex sjöng i buske intill Bokskogen 3 juli 2020.

Brandkronad kungsfågel 1 ex 25 mars 2020 och 1 ex 20 juni 2021.

Mindre hackspett 1 ex vid Alkärrret 31 mars 2021 (gm Christer Strid).

Trädgårdsträdkrypare häckade 2021 och 2022.

Tabell 1. Häckande arter och antalet par på Fredriksdal 1983 samt 2017–2022.

Art	ANTAL PAR						
	1983*	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Gräsand	2	1	-	1	1	1	-
Röd glada	-	-	-	-	-	1	-
Ormvråk	-	1	-	1	1	-	-
Rörhöna	2	1	1	1	1	1	1
Fiskmås	-	2	1	2	2	3	1
Strandskata	-	-	-	1	1	1	-
Ringduva	2	15	14	18	16	17	15
Gök	-	-	-	1	1	-	-
Gröngöling	-	2	1	1	1	-	-
Större hackspett	1	3	2	2	3	2	1
Sånglärka	2	-	-	-	-	-	-
Sädesärla	3	5	4	4	3	2	2
Järnsparv	1	2	1	3	2	1	-
Näktergal	1	-	-	-	-	-	-
Rödhake	5	4	4	4	7	5	4
Rödstjört	2	19	12	11	15	8	10
Taltrast	-	2	1	2	1	1	-
Björktrast	10	20	16	12	11	9	6
Koltrast	10	12	11	15	12	10	10
Trädgårdssångare	2	6	4	5	4	1	2
Svarthätta	2	12	10	10	10	7	7
Ärtsångare	2	2	4	2	1	2	2
Törnsångare	1	4	4	2	1	-	1
Kärrsångare	2	-	-	1	-	-	-
Härmsångare	-	1	-	1	-	-	-
Lövsångare	4	5	3	4	3	2	2
Grönsångare	1	-	-	-	-	-	-
Gransångare	-	8	5	7	10	5	5
Gärdsmyg	2	3	3	5	5	5	4
Grå flugsnappare	-	1	-	-	1	-	-
Svartvit flugsnappare	2	1	1	1	1	1	1
Talgoxe	14	10	8	11	11	9	10
Blåmes	1	11	6	9	11	9	11
Nötväcka	1	4	2	3	5	3	3
Trädkrypare	2	2	1	2	1	-	1
Trädgårdsträdkrypare	-	-	-	-	-	1	1
Skata	2	3	4	5	5	3	3
Kaja	1	7	8	8	8	6	5
Råka	10	6	4	4	2	-	-
Kråka	2	3	3	4	3	4	3
Stare	2	7	4	4	4	3	3
Gråsparv	10	35	18	11	11	6	1
Pilfink	25	7	2	3	2	1	-
Bofink	5	12	7	7	10	9	5
Hämpling	1	1	-	-	-	-	-
Grönfink	2	5	4	5	5	3	2
Steglits	-	-	-	-	1	-	-
Stenknäck	1	-	-	-	1	1	1
Totalt häckande arter**	36	38	33	39	40	34	30
Totalt antal par	138	245	173	193	194	143	123

* Inventeringen 1983 gjordes av Tommie Nilsson.

** Dessutom har, enligt uppgift, även fasan, kattuggla, ladusvala och kungsfågel häckat i området.

Björktrast – en av de rödlistade arterna på Fredriksdal. Foto: Johan Thelander.

Rödlistade arter på Fredriksdal

I Sverige har vi ca 250 häckande fågelarter. 2005 var 78 av dem rödlistade (31 %). 2010 fanns 91 arter på rödlistan (36,2 %). 2015 hade antalet rödlistade fågelarter ökat till 99 (39,6 %). Den senaste listan, som är från 2020, innehåller inte mindre än 121 rödlistade arter (48,4 %) En mycket oroande utveckling. (Allt om rödlistade arter finns att läsa på Artdatabanken.se).

Referenser och källor

Artdatabanken 2022.

Artportalen 2022.

Sveriges fåglar 2021. BirdLife & Svensk fågeltaxering.

Rosenberg, E. 1971. *Fåglar i Sverige*.

Almqvist & Wiksell Förlag AB.

Svensson, L. 2009. *Fågelguiden*.

Bonnier Fakta.

Gustaf Persson
gustafpersson100@live.se

Tabell 2. Rödlistade arter som häckade på Fredriksdal 2022.

NT - nära hotad; VU - sårbar; EN - starkt hotad

Art	Klassificering
Strandskata	NT
Fiskmå	NT
Björktrast	NT
Årstångare	NT
Svartvid flugsnappare	NT
Kråka	NT
Stare	VU
Grönfink	EN

REDAKTIONELL KOMMENTAR: Denna inventering visar tydligt att en del arter i området följer ett känt mönster från övriga Skåne – en del arter ökar medan andra minskar. T.ex. har rödstjärt och svarthätta ökat och gransångare etablerat sig sedan 1983. Björktrasten rapporteras minska i delar av landskapet och årets siffra på Fredriksdal tyder på liknande utveckling här. Gråsparven är också en art som försvinner från flera platser och trenden för Fredriksdal är ju skrämmande tydlig. Lövsångare och hämpling är andra arter med negativ utveckling både här och där, medan steglitsen, som har en positiv trend, var ny för området 2020.

Gunnar Brusewitz i Skåne

I sällskap med vår store naturskildrare beger vi oss ut i vintermarkerna som alltid har upplevelser att bjuda på.

Arne Ohlsson

Det torde inte vara en överdrift att uppleva Gunnar Brusewitz (1924–2004) som vår störste naturskildrare. Under årtionden var han en länk till naturen för många människor genom en enastående produktion i olika uttrycksformer. Han förmedlade vildmark och kulturlandskap, de vilda djuren och växterna, årstidernas gång och begivenheter liksom inblickar i intressanta personligheters gärningar.

Detta gjorde han i otaliga teckningar i svartvitt och färg, i flera tiotals böcker, i åtskilliga tidnings- och tidskriftsartiklar och även genom medverkan i TV-program. Med sina djupa kunskaper om naturen, inte minst ur ett historiskt perspektiv, sin konstnärstalang och stilistiska förmåga som författare befäste han sin stora roll som förmedlare av det fascinerande i naturen. Allt detta gjorde honom känd hos en bredare allmänhet. Säkertligen inspirerade han många människor att bli mer intresserade av naturen, både på nära håll och längre bort. Hans utgångspunkt under åren var skivrustugan och konstnärstateljen i uppländska Roslagen.

Som Peter Elfman berättade i *Anser* 2022:3 på sidorna 40–41 har Weyler Förlag i Stockholm gett ut nya upplagor 2022 av *Hemma vid Fågelsången* från 1961 och *Fyra Årstider – Blad ur naturens kalender*. Den senare boken är en sammanslagning

av hans *Vårdagbok*, *Sommardagbok*, *Höstdagbok* och *Vinterdagbok* som publicerades under de följande åren på 1960-talet. Det kan tyckas att den tiden ligger långt tillbaka men böckerna är högst läsvärda

Naturskildraren Gunnar Brusewitz vid havet. Foto: Privat.

även idag. Som Peter påpekar är nytugivningen en viktig kulturgärning. Gunnar Brusewitz imponerande stora livsgärningar får inte falla i glömska, även om vi idag lever i en tid med snabbt tempo och väldigt utbud av det mesta.

Över huvud taget förtjänar naturskildringen som genre ett långt bättre anseende än vad som traditionellt brukar vara fallet. Att på rätt sätt förmedla naturens skeenden och livsrytm kräver talang och kunskap. Förstklassiga naturskildringar borde egentligen kunna ge Nobelpriset i litteratur. Men Brusewitz fick åtminstone äran att teckna litteraturpristagarnas di-

Skanörs revlar med Öresundsbron i bakgrunden. Foto: P-G Bentz.

Skanörs kyrka i vinterskrud.
Foto: P-G Bentz.

Skånskt vinterlandskap.
Foto: P-G Bentz.

plom under flera år och då gällde det att han var väl bevandrad i deras verk. Det är ju också ovanligt att skicklighet med ritstift och skrivarpenna behärskas så väl av en och samma person som hos Brusewitz. Hans flit var fenomenal. Så gott som varje år kom han ut med en ny bok, något år med två böcker. Och då skulle han också hinna med artiklar och regelbundna naturspalter i olika skrifter och illustrera andra författares böcker. Han hade möjligheten att kunna ägna sig på heltid åt det han tyckte bäst om, vilket var till glädje för många.

Weyler Förlag har välvilligt tillställt *Anser* ett utdrag ur *Vinterdagbok*, som ni kan läsa på följande sidor. Det heter "Vintersverige. Skåne". I hela kapitlet i boken berättar Gunnar Brusewitz om besök i olika delar av landet, men han börjar ju i Skåne, som vi ska se. Han var en stor vän av vår sydsandinaviska provins och gjorde under åren många besök här nere. På något ställe har han kallat Skåne "denna avundsvärda landsända".

Brusewitz tar oss med till ett vinterlugnt Skanör och traskar ut på Skanörs revlar,

där han förnimmer själen hos Öresund en sådan kort dag. Här ute är det vindarna som regerar. De driver vågorna som i sin tur formar och omformar fragmenten av land, revlarna och sanddynerna med växtligheten som alltid kämpar för att slå rot och hålla sig kvar. Ibland bryts den långa landtungan och bildar öar, ibland växer öarna ihop. På insidan finns det grunda Bakdjupet som uppskattas av många vadare vid flera perioder under årets gång. Pålitliga landmärken åt det hållet är det triangulära sjömärket i svart och vitt och Skanörs trappgavelskyrka i god danskskånsk stil. Kyrkan är scenen för Mikael Kristerssons fina film *Falkens öga* från 1998 om en tornfalksfamilj.

När man idag blickar norrut från Skanörs revlar finns två påtagliga skillnader jämfört med tiden för Brusewitz besök. Längs horisonten löper den fasta förbindelsen Malmö–Köpenhamn. Den är åtta kilometer bro innan den går ner till den fyra kilometer långa vägsträckan på den konstgjorda ön Pepparholm (Peberholm) på 1,3 kvadratkilometer, för att sen bli en tunnel som också är fyra kilometer. Öresundsbron, färdig 2000, diskuterades och debatterades i årtionden men blev dessbättre inte den miljökatastrof som många befarat. Strax söder om bron ser vi sen 2007 vindkraftsparken Lillgrund. 48 vita pelare med rotorblad med en diameter på 93 meter, som ger en högsta punkt på 115 meter. Människornas behov tar hav och land och luft i anspråk. Men vid vintriga revlar beskådar vi allttjämt änderna och svanarna, ofta i stora flockar, vilande och födosökande i det grunda vattnet. Kanske några snösparvar på årstidsbesök från norr hittar något ätbart på stranden.

Efter besöket på Näset beger sig Brusewitz till Vombtrakten med dess sjö och ängarna, och i bakgrunden mot söder Romeleåsen. Ljudkulissen är gåskackel, nu

som då. Antalsmässigt har en hel del skett med de olika gåsarterna under årtiondena. Idag finns långt fler grågäss och vitkindade gäss medan sädgåsen har minskat. De ger alla trakten dess atmosfär. Chanserna att få se örn störa gässen är långt bättre nu än då. Idag finns fågeltorn och fikabord längs grusvägen över Vombs ängar, som är naturreservat sedan 1968. Delar av Klingavälsån har meandrats men ängarna skulle behöva översilas regelbundet. Då kunde de återfå något av sin forna storhet i fråga om både arter och individer.

Den skånska vintern har inget gott rykte. Och visst kan man uppleva hur landskapet hukar sig under låga, genomgråa molnmassor många dagar i december, januari, februari. Vinden känns råkall och envis, och den är fuktmättad från hav på vår halvös tre sidor. Landskapets färger är mycket sparsamma. Men varje dag kan bjuda på något spännande. Nog livar varje "vardagsfågel" upp landskapet i någon mån. Med dagens kvalitet på kläder behöver vi inte heller frysa på korta eller längre turer med kikaren!

Kalla, snöiga vintrar kommer alltmer sporadiskt. Men då kan det bli riktigt bister, med förhållanden på slätten som inte står vinterdagar på kalvfället långt efter. Sådana vintrar går hårt åt det vilda där bestånden av många arter går starkt ner.

På de två följande uppslagen låter vi Gunnar Brusewitz ge sina intryck från skånska vinterdagar. Sidorna återges som i boken med teckningarna på ett modellskepp av bärnsten, ett salskrakepar och porträttet av en bläsgås.

Tack till Anton Gustavsson på Weyler Förlag.

Arne Ohlsson
arneohlsson51@gmail.com

Vintersverige

Skåne

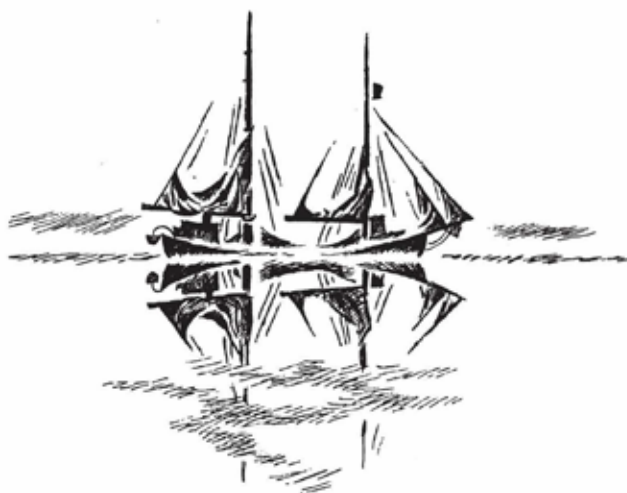
Av någon anledning är jag särskilt svag för vintersovande badorter, till exempel Skanör och Falsterbo – som påminner om Kameliadamen i så måtto att de ännu i sin nedgång och förgätenhet förmår att utstråla charm och behag!

Gatorna är öde, de stora snabbköpen igenbommade, sommarvillorna övergivna och sovande bakom slutna fönsterluckor, hela samhället är satt på sparlåga. Men det är nu man upptäcker samhällets personlighet, dess eget ansikte, som man sällan uppfattar något av under sommaren då det är dolt bakom flärd och solparasoller. Nu finner man plötsligt urinvånarna bakom försiktigt undanvikta florgardiner, i skvallerseglarnas glas eller nere vid hamnen där de hålls med båtar och fiskredskap.

Små butiker som inte gjort något väsen av sig under säsongen är nu centrum för affärslivet och de smala "stredorna" trafikeras av svartklädda gummor, kattor eller kanske några överlevande livgäss.

En av mina modesta förströelser i vinterskåne var en gång att vid besöken i Skanör under någon stund sällskapa livgässen Olagus och Klara på deras dagliga promenad genom staden ner till mägerlgravarna på Flommen. Gässen ägdes av stadskamrer Jeppson men är numera bortrationaliserade som så mycket annat.

Som ett medel mot stress var dessa promenader mycket verkningsfulla och dessutom inte så lite uppbyggliga. Man gav sig tid att betrakta byggnadsskick, staket, häckar och gatuliv så att säga ur gåsperspektiv och det kan väl inte skada emellanåt. Hann lägga märke till att gatkamomill och krypnarv ännu blommade mellan kullerstenarna och att tistelruggarna ute på Flommen vimlade av tättingar som ännu tvekade om de skulle lämna landet och ta det långa steget över Öresund. Enstaka bofinkar, några steglitsor, kanske en flock vinterhämlingar. Under snöbärsbuskarna, intill vilka

gåsparet gärna dröjde för en stunds proviantering, brukade vi höra rödhakarna vrida upp sina väckarklockor och ibland hände det att gårdsmyg och järnsparv sjöng en stump, om vädret var inbjudande.

Sedan Olagus och Klara installerat sig i sin badgöl brukade jag fortsätta ner till stranden för att sedan följa den norrut längs de cementhårda sandrevlarna, som vid lågvatten bildar landbryggor kilometerlångt ut i gråheten och havssuset. Här upplever man ett "vattenlandskap" som det inte finns motsvarighet till på något annat ställe längs kusten, man vandrar på något sätt torrskodd mitt i havet bland sällsamt hägrande skepp och skriande havsfåglar. Ute på ålgårdarnas stolprader brukar rader av skarvar sitta och torka sina vingar och det ser ut som om en skara legionärer med heraldiska vapenfåglar på sina lansar var på väg upp över havshorisonten.

Det kunde också hända att man mötte folk ute på revlarna. Förr var det Olle Bagare som gick och rotade med sin käpp efter bärnsten, när det varit sydostlig kuling några dagar. "Rav" kallade han det och han föreföll förhållandevis av dessa honungsgula underverk som han sedan slipade till broscher, clips och annan färfånglighet hemma vid köksbordet. I sällsynta fall kanske han hittade en skärva med

en fluga eller myra hårfint etsad i sin gyllene evighet. Sådana bitar brukade han slipa med särskild omsorg och lät dem så mycket som möjligt bibehålla sin form.

Han har fått en efterföljare ute på revlarna i Gunnar Bodin, en lång och kraftig byggnadssnickare som sedan länge har ägnat vint-rarna åt ett enastående livsverk: att bygga en skeppsmodell av bärn-sten! Det är långtifrån färdigt ännu, men väger redan trettio kilo, är åttio centimeter långt och består av i runt tal nittio tusen mödosamt hopletade och sammanfogade bärnstensbitar! British Museum lär ha värderat det till hundra tusen kronor.

– Men va ska jag med pengar, skrattar Gunnar. De blir bara skatt och elände av det. Det får la bli liksom ett minnesmärke över en tok-skalle.

Eller ett monument över långa vinterkvällar vid Öresund.

Det händer att diset tättnar medan man går därute i havssuset, att det förvandlas till dimma som genast ger fågelstämmorna en oro-ligare klang. Man hör vipans kvidande, rödbenans gälla visslingar, strandskator och andra eftersläntare som normalt flyttat ur landet. En flock gäss kommer kanske under upprört kacklande dragande ut över den flacka stranden men hejdar sig och sveper tillbaka i en vid båge, troligen för att återvända till gåsmarkerna vid Sjöbo och Sövde.

Dessa klassiska gåslokaler ligger i hjärtat av ädelskåne och den sanne ornitologen försummar aldrig att besöka dem – i synnerhet som exkursionerna kan göras under så gemytliga former.

VINTERDAGBOK

Man spisar lunch i någon gästgivargård med sprakande brasa i den öppna spisen och mörk boasering på väggarna. Kronhjortsfilé kanske passar? Ja det är bara ett förslag. Underhåller sig med krögaren om väder och matrecept eller annat väsentligt och rullar sedan ut i silverdiset i denna avundsvärda landsända där inte bara maten utan också naturupplevelserna serveras med så generöst tillmötesgående.

Rådjur och hjortar betar inom bekvämt kikarhåll från vägen, varfåglar sitter som snöbollar i sälgsnåren, ormvråkar och fjällvråkar kretsar över fälten.

Vid Vombs Fure brukar jag parkera och fortsätta till fots ner mot de låglänta ängarna som sträcker sig ner mot Björka och Klostersången. Här och vid stranden av Vombsjön brukar det vara ett pålitligt koncentrat av skånska vinterfåglar. Sångsvanar och salskrakar ute på vattnet, gråsiskor i strändernas alsnår, bergfinkar och annat trevligt. Nästan var gång ser jag någon örn komma dragande över landskapet med tunga vingslag eller sitta som en väldig mörk skepnad i toppen av något träd.

Men det är gässen som ger klangfärgen åt vinsterskåne. Det är deras myndiga kackel som hela tiden hörs bakom de andra fågelrösterna. Stödd mot en stängselstolpe promenerar jag med kikarens hjälp omkring inne i de betande flockarna, med lite tur kanske en bläsgås eller kortnäbbad spetsgås dyker upp i kikarbilden bland alla de mörka sädgässen.

För fågelskådaren är Skåne ett överraskningarnas landskap om vintern.

Spara och slösa

Den som – vid rätta och goda tillfällen – kan tillämpa rubrikens innebörder på skiftande områden torde falla väl ut i tillvaron.

Jag gissar att denna livsvisdom kan gälla för både människa och fågel.

Ulrik Alm

Rubriken innehåller namn på två seriekaraktärer från Sparbanksrörelsens tidning *Lyckoslanten*. Dessa representerar en gången tid, då det förstnämnda – att spara – sågs som en eftersträvangsvärd dygd. Begreppet spara definieras av ekonomen som uppskjuten konsumtion. I kontrast tilllämpade karaktären Slösa ett något högre tempo i ekonomin, men – efter vad jag kan förstå – lånade hon aldrig till konsumtion. Hon var på ett sätt långt före sin tid, samtidigt som hon hade varit lätt passé idag.

Varför slösar naturen så? Om jag fattat det hela rätt, så var denna fundering en av de frågor som ständigt sysselsatte Darwin. Varför dammar björken av sig biljoner pollenkorn, varför sprutar torskhyonan ur sig hundratusentals romkorn, varför lägger blåmesen tiotalet ägg? Vore det inte bättre hushållande att satsa något mer måttfullt? Om två blir två blir två blir två i all oändlighet, kommer det alltid att finnas lika många torskar och blåmesar. Eller?

Darwins destillat kan väl etiketteras överskott – inom detta en *variation* av egenskaper – följt av *begränsade resurser* av olika slag, där omgivningen bjuder med armbågen – i denna begränsning sker *kampen för tillvaron*. Ur denna strävan framträder nästa upphov till överskottet, som i sin tur möter eventuellt förändrad miljö.

Vintern illustrerar överskottets provningar. Fast, för all del, för dem som väljer att fly vintern utlovas inga resegarantier, platsreservationer eller tur och retur. Men

för stannfåglarna smalnar höstens ymnighetshorn av och det är deras strävan vi följer i "Vinterfåglar inpå knuten" eller i mer avlägsna marker.

Slösa med ansträngning när möjlighetens fönster öppnas. Jaga, snylta, ät. Spara, vänta på tillfället, men vänta inte för länge! Vråken på vägstolpen väger sina möjligheter. Håll kvar krafterna och beredskapen. Kyla och mörker – livets motsatser. Den korta decemberdagens rullgardin dras snart ner. Ljussluckan vinkar snabbt förbi. Den som varit med förr har en fördel – till en viss gräns. Erfarenheterna tilltar för varje vinter, men inte krafterna och skärpan i samma kurva ...

Spara – nötskrikor, nötkräkor och varfåglar har det i sin befattningsbeskrivning. Sparvugglan låter gärna kött möra till sig före konsumtion. En holk kan fungera som visthusbod. För en handfull år sedan hade vi i nordvästra Skåne en hökuggla som från oktober till mars var flitig i sitt lagerarbete. Åtskilliga grenklykor blev sista plats för sorkar och möss. Sörlänningen tornuggla – vita frun – har inte hårdats på nordliga breddgrader och förlitar sig på konstant nattlig bytestillgång. Ingen fettupplagring klickar i gång och – typiskt nog – raderas Danmarks bestånd till 90 procent under en snörik vinter.

Slim-line är måhända klädsamt under sommarhalvåret, men kramar livet ur en vinterfrusen ugglekropp som saknar den trygghetsväst kroppsfett kan erbjuda.

Efter magra år kommer fetare. Med barmarksvintar, många lediga lador och holkar, kryllande smågnagare. Ugglorna återtar revir. De dödas tomrum bjuder generösa livsutrymmen. Sådana är villkoren för dem som undgått stora katastrofer. De som – av någon anledning – kommit ut på överlevnadsplanhalva. Medeltidens pestöverlevare – en härjad men lycklig andel? De fåtaliga gårdsmågarna efter krigsvintrarnas stryppgrepp. Gulsparvarna efter kvicksilverårens utrensningar. Villkoren – med lediga rum – är inte lika givna för kolonihäckare som drabbas av massiv utplåning. Kolonihäckare kan behöva nära grannar för att komma i stämning, en brytpunkt för att partyt ska dra igång.

I ett av de mer tragiska fallen, Nordamerikas slaktade vandringsduva, har det spekulerats om någon sorts kollektiv depression kantade vägen utför. Livsledan ökade i saknadens tomrum. Hundra grannar räckte inte, knappast tusen heller, för en art som hade myller, massor och slösande moln av fränder inskrivna i generna. Tvåsamheten kanske krävde miljoner. Ett par räckte inte för att bli fler. En blev slutligen sparad: bursittande Martha i Cincinnati Zoo som dog 1 september 1914. Ett datum för en arts utdöende, tillika en individ med ett egennamn. Bisarrt. Martha – med arameiska rötter och innebörden "matmor, husfru". Med henne försvann hela hu-

"Vråken på vägstolpen väger sina möjligheter". Foto: P-G Bentz.

set *Ectopistes migratorius* från jorden yta. "Migratorius" – ger onekligen dimensioner. Flyttat, varthän? År 1914, ett förbannat sådant – på en annan kontinent hade ett annat kollektivt vansinne just startat.

När tv-meteorologen bistert annonserar att dygnets kallaste temperatur är Börtnan med minus 39, eller Nikkaluokta med minus 41, ta då med dig en fundering under täcket. – Hur är det överhuvudtaget möjligt att en lavskrika eller lappmes får uppleva morgonrodnaden efter en sådan natt?

"Åtskilliga grenklykor blev sista plats för sorkar och möss". Hökuggla, Stureholm 29 oktober 2016.
Foto: Ulrik Alm.

Be en byggnadsingenjör mätta hur mycket isolering som behövs för att buffra nästan åttio graders temperaturskillnad. Jag tror knappt armarna räcker till.

Minus 15 grader är inga omöjligheter i vår landsända. Under tilltagande eder vrider du runt bilens startnyckel. Oljan är som smörkola, batteriet kvider, din utandningsluft fryser på insidan. – Shit! Du är, vill vara, rationell och logisk, men besjälär ändå detta stelfrusna paket av metall, plast och gummi. – Starta, ditt ...! Det är då du ser en koltrast tvära parkeringsplatsen. Hatten av, respekt! Vilken fantastisk konstruktion! Evolutionens produktutveckling, vintertestad i omgångar.

Dunjackan är bäst – och dyrast. Dess dåliga reptålighet – gissar jag – gör den till ett relativt sällsynt plagg i skådar- och cirkelgrupper, men när vi får syn på detta

tar vi naturligtvis tillfället att illustrera. Den stillastående luften, barriären mot det tickande hjärtat och blodets värmeslinga som jobbar med en termostat runt plus 38 grader, med viss prioritering av blodflödet till vitala organ. Vintermorgonens uppfluffade koltrast sänker en fjäderkjol ner över benen där värmeförlusten är som störst. Samma tillämpning hos oss. Kroppen tappar hellre en stortå än ett huvud, vilket – för de flesta – är en tacksam prioritering.

Hur många går åt från sommarens blåmeskull i holken? När vi beskriver hur bestånd har minskat, talar vi om att dessa har decimerats. Latinets *decimare* – ta ut var tionde. Den djävulska bestraffningsmetoden för feighet i de romerska förbanden. Befälhavarnas slump plockade ut var tionde soldat, som sedan övriga legionärer fick i uppdrag att prygla till döds. Ut-

studerad grymhet på alla plan. Med sammanhållningen som sannolikt fanns inom enheterna blev straffet också kollektivt. Bland blåmesarnas sommarsyskon tillämpas ingen decimering enligt ovan. Processen bara är. Och frågan är om var tionde inte är en alltför generös skattning.

Vem sköter laguttagningen till generationernas långlopp? Vilka kvalificerar sig för att ens komma i fråga? Darwin gick sina promenader på lantstället Down. I tankarna var han både nära och långt borta. Hårsvallet flyttade sig med åldern, minnena från resan med Beagle fanns ständigt med honom. Bogsvallet från Beagle, sjömättningsfartyget från Royal Navy som, med sin naturalhistoriker ombord, skulle loda andra djup.

Darwins vågade tankar var ingen mjukt rullande dyning. Han visste att hårda vindar, gatlopp och förnedring var på ingång. Och Darwin kände sig själv – han var ingen stormfast natur. I kampen för tillvaron bland kvasivetenskapliga bataljer var han illa anpassad. Dogmen skulle likväl ruckas av en mönstersökare som spårade något gemensamt i det mångformiga. – Men detta skedde inte utan personlig vända. Hans lojala och högt älskade hustru Emma (vars familjeförmögenhet gav Charles möjlighet att verka som "frifräsare"!) var en djupt troende människa.

I oro, medkänsla och ängslan inför främlingskap under återstoden av livet, skapade Darwin. Han skapade ett tankesystem för att blottlägga förändringens drivkraft. Strandhuggen, synerna och kommentarerna gav honom ingen ro. Galapagos ... Sa de att de kunde se på skalet från vilken ö olika sköldpaddor kom? Och finkarna, det var något svårbestämt över dessa, lika men olika. Skapelsen, var det bara 6 400 år sedan? Fossilerna då? Mastodonten – försvann den, eftersom dörren till räddning och Noas ark var för smal? Förflugna ord,

oväsentliga, rent trams – eller – pusselbitar att använda? Ord mer värdefulla för mottagaren än för sändaren?

Darwin lyssnade, fogade minnesbilder och grubblade. Och vandrade. Strök sitt vita tomteskägg, sina otaliga utkast, innan han tyckte sig ha något att spara. Snart skulle ett brev från den indonesiska övärlden och Alfred Russel Wallace ge Darwin eld i baken. Slösa inte bort tiden! Någon annan, långt borta, hade nära till samma tankar. Men bägge välkomnade medskapare. Tidens tankar tumlades. Skriftens ord fanns ju där – i bergssidornas veckade kapitel. Nu begärde geologer och biologer företräde framför teologer.

Viktor Rydberg fattade också pennan. Hans grå och – i flera bemärkelser – tidlösa tomte, från Jenny Nyströms hand, grubblar också "över en underlig gåta". "Så har han sett dem, far och son, re'n genom många leder, slumra som barn, men varifrån kommo de väl hit neder? Tomten lyssnar, tycker sig höra tidens ström [...] undrar var källan må vara. Midvinternattens köld är hård [...] snön ligger vit på taken". Endast evolutionen är vaken.

Ulrik Alm
alm.ulrik@telia.com

Rara arter 2022

Den traditionella genomgången av våra ovanligaste häckfåglar omfattar i år nitton arter.

Svarthalsad dopping

I år häckade arten med vardera tre par i Gäddängen vid Fulltofta samt Rönneholms mosse vid Eslöv. Från båda lokalerna rapporterades som mest åtta ungar men hur många som blev flygga framgår inte. Den svarthalsade doppingen har med säkerhet häckat under tolv säsonger under 2000-talet och för Gäddängens del var det för andra året i rad.

Kenneth Bengtsson

Toppskarv

Vi skrev om arten i förra numret och där berättades att 20–25 häckade på Stora Orskär och Vinga skär på Hallands Väderö. Stammen har vuxit sakta men säkert sedan den första häckningen 2018.

Uppgifter från Thomas Wallin

Brun glada

Inga bruna glador är rapporterade med häckningskriterier under våren och det har inte heller rapporterats några tidiga ungfåglar (juli – första halvan av augusti) i landskapet. Trots detta är det mycket troligt att det häckar flera par av brun glada i Skåne årligen numera.

I Falsterbo sträckte det under hösten ut 99 bruna glador och ytterligare individer sträckte troligen ut redan i juni och juli.

Mattias Ullman

Havsörn

Årets resultat blev rätt likt förra årets med en liten uppgång av antalet ungar och revir. Det hittades några nya revir under säsongen men mörkertalet på icke kända revir och påbörjade häckningar är förmo-

dat stort. I år känner vi till 40 påbörjade häckningar och av dem lyckades 34 med sina häckningar. Det blev totalt 59 ungar, varav 40 ringmärktes.

David Folkesson

Kungsörn

Till en början såg det ut att kunna bli en bra säsong i Skåne, då det påbörjades ruvning i sju av de elva kända reviren. Resterande stod tomma eller saknas det observationer från. Tyvärr verkar det som att det endast kläcktes ägg hos två av paren. Åtminstone ruvade årets tre par med kamera tiden ut utan att något av deras sammanlagt sex ägg kläcktes. De två lyckade häckningarna resulterade i tre ungar som ringmärktes och som senare kunde lämna sina bon. När detta skrivs i oktober har endast en av ungarna blivit observerad efter boflykten.

Det har under säsongen blivit tydligt att två av våra tidigare kända häckande par saknas. Det handlar om ett par i nordöstra Skåne som trots mycket sökande inte setts sen 2020. Det andra paret försvann från sitt revir i södra Skåne i samband med avverkning våren 2020 och ett yngre par har tagit över deras revir och har häckat här sen 2021.

Den gamla honan X2491 i Fyledalen är nu med sina 35 år Europas äldsta kända frilevande kungsörn. Denna säsong lade hon ett ägg som ruvades tiden ut utan att kläckas. Det var sjätte gången på sju år som häckningen misslyckades och senast en unge kom på vingarna här var 2018.

Vårt yngsta par lyckades för andra gången med sin häckning och var det par som

i år fick två ungar. Honan 554D/V0644 i detta unga par är född i Fyledalen 2015 och hanen 551D/V0641 är född i nordöstra Skåne 2015.

Årets resultat med så många ägg som inte kläckts är oroande och någon bra gissning på orsak har vi inte.

David Folkesson

Kungsörnshonan X2491 i Fyledalen hämtar grankvist till boet. Foto: Rolf Nordquist.

Pilgrimsfalk

Det blev en återhämtning från förra årets dystra resultat efter fågelinfluensans härjningar. Fortfarande står dock en del av de tidigare lokalerna utan häckande par, samtidigt som några nya lokaler har tillkommit.

I östra Skåne upptäcktes en ny lokal med tre ungar och i sydvästra Skåne blev det tre ungar på en lokal samt en trolig häckning på en annan.

I nordvästra Skåne finns sex tidigare utnyttjade lokaler. Vid tre fanns av allt att döma ingen häckning, vid två av lokalerna fanns bo med två ungar och vid en fanns fyra ungar.

Detta innebär att det under året har kläckts fram 14 ungar i Skåne och av dem har sju ringmärkts.

Vid en av häckningarna hade en myrspov med en sändare stor del i att vi kunde hitta den exakta platsen för boet – ett bo som senast användes 2002. En utförligare berättelse om detta spännande fynd kommer i ett senare nummer av *Anser*.

Alf Petersson

Rödspov

Det skånska rödspovsbeståndet ligger fortfarande på en oroväckande låg nivå. Årets få par som påbörjade häckning återfanns alla på strandängarna längs nedre delarna av Helgeån i Kristianstads Vattenrike.

Nedre Helgeån i Vattenriket

Antalet par har under några år legat på åtta. Bottennivån nåddes 2016 med bara tre par och ett tiotal oparade hanar i området. Årets inventering visar på en tillbakagång igen, då bara sex par noterades: fyra på Håslövs ängar och två på Isterån. Det såg bra ut i början, men återigen drabbade torka och kyla vadarfåglarna. Troligtvis ledde årets häckningar inte till några flygga ungar.

Övriga Skåne

Under april – maj gjordes tillfälliga fynd av rastande fåglar på några lokaler i södra och

västra Skåne. Tyvärr finns inga indikationer på häckning.

Hans Cronert

Sydlig kärrsnäppa

Kring Foteviken fanns sju par i år. Predationen på vadare var tyvärr allmänt hög på alla vadare i området och alla bon av kärrsnäppa blev prederade innan äggen kunde kläckas.

Mattias Ullman

Svarttärna

I nordost häckade 14 par på plattformar i Hercules dammar och nio ungar blev flygga. I den sydvästra delen häckade 13 par på plattformar i Klosterviken och Krankesjön. Här blev tio ungar flygga. Totalt blev det alltså 27 par och 19 flygga ungar.

Patrik Olofsson

Berguv

Under 2021 konstaterade vi 15 revir vilket är två färre än 2021. Tre revir som var besatta 2021 var tomma 2022, men vi hittade ett nytt. I minst sex revir påbörjades häckning. Alla dessa var framgångsrika med totalt minst 16 ungar varav 14 blev ringmärkta. Med andra ord, populationen har minskat under de senaste åren och minskningen har fortsatt även i år. Det finns flera traditionella revir som höll uvar i många år och som producerade många ungar, men som är tomma nu. En ljuspunkt är dock att efter bottenåret 2020, med bara fem ungar, så blev häckningsframgången mycket lovande. Nu hoppas vi att många av ungarna överlever och snart flyttar in i de tomma reviren.

Det publika paret i Hardeberga stenbrott häckade inte eftersom hanen försvann under vintern.

En unge som märktes 2020 blev påkörd i Blekinge två år efter ringmärkningen. En annan unge som också släpptes 2020 blev

påkörd av ett tåg i mellanskåne i september 2022.

Avelsparet i Skånes Djurpark fick fyra ungar som släpptes. Dessutom släpptes två ungar som fötts upp av Nordens Arks avelspar. En av dessa släppta ungar dödades i trafiken fyra veckor efter utsläpp.

Arne Hegemann

Lappuggla

Var det fantastiska året 2020 ett udda år? Någon uppföljning till det årets succé blev det inte 2021 och inte heller 2022. Under 2021 kunde vi bara redovisa några få observerade individer. Men vi missade förstås den som upptäcktes i centrala Malmö 12 december. Då var det aktuella numret av *Anser* redan tryckt. Vart Malmöfågeln tog vägen är det ingen som vet, men möjligen var det den som sågs i utkanten av kommunen i mars 2022, och kanske var det samma fågel som även sågs i en angränsande kommun i februari. Övriga fynd gjordes i Kristianstadsområdet i januari och februari, i Hässleholms kommun i mars och i Simrishamns kommun också i mars.

Sammanfattning av *Kenneth Bengtsson*

Vitstjärnig blåhake

Häckningar har skett vid Utvälinge och Löddesnäs. Men jag lämnar åt andra att reda ut om det handlade om mer än ett par på vardera lokalen. Vid Löddesnäs lyckades åtminstone en häckning och vid Utvälinge sågs fåglar med mat till ungar.

Kenneth Bengtsson

Höksångare, flodsångare och vassångare

Det finns inga rapporter om häckningar för dessa tre arter. För höksångarens del finns inga rapporter under häckningstid och för de övriga handlar det om rapporter från tre resp. fyra lokaler.

Kenneth Bengtsson

Trastsångare

Det blev minst en konstaterad häckning och den skedde vid Björkesåkrasjön i Svedala kommun. Denna sjö är tämligen svårskådad och om fåglarna hade valt en annan och mer avlägsen vassrugge hade de förmodligen inte hittats. Det visar svårigheten att konstatera häckning av denna art. Det finns nog årliga mörkertal.

Kenneth Bengtsson

Trädgårdsträdskrypare

Alltsedan trädgårdsträdskryparen gjorde entré i Sverige när en 2K hona ringmärktes i Falsterbo 28 maj 1983, har arten successivt ökat i antal. Ökningen har varit utan jämförelse störst i nordvästra Skåne och framför allt under de senaste åren. I år har det hittills inkommit 322 rapporter från 26 lokaler i nordvästra Skåne och två från platser i övriga Skåne (Malmö och Skurup), avseende ett 60-tal individer. Utanför Skåne har inga fynd gjorts de senaste åren.

Trots att antalet fynd ökat de senaste åren, har rapporterade häckningar varit relativt oförändrade: 5 par 2019, 4 par 2020, 4 par 2021 och 5 par i år. Totalt har 24 häckningar konstaterats genom åren.

Helt spontant tänker man att antalet borde vara större. Det finns därför all anledning inför nästa års häckningssäsong att var extra uppmärksamma på den "korttåiga trädskryparen" – en av våra raraste stationära arter.

Gustaf Persson

Pungmes

I sydvästra Skåne observerades fyra hanar och tre honor. Endast två häckningar lyckades med nio ungar som resultat medan tre häckningsförsök misslyckades på grund av predation. Möjligen kan några ungar ha överlevt i ett av de plundrade bona, då det skedde runt det datum då ungarna skulle bli flygga.

Kornsparv vid Salviken 17 juli 2022. Foto: Mikael Arinder.

I nordöstra Skåne observerades fyra hanar och två honor. Två lyckade häckningar konstaterades. I det ena boet kom fem ungar på vingarna medan vi på grund av dess belägenhet inte säkert kunde fastställa antalet ungar i det andra. Troligen gjordes ytterligare något häckningsförsök i området.

Inga andra häckningar är kända men naturligtvis kan något enstaka försök ha gjorts på någon okänd lokal i landskapet.

Pungmesen fortsätter att minska och förekomsten är den sämsta sedan 1970-talet. Information från Nederländerna, Danmark och Tyskland visar på likartade trender även där och tyvärr är risken stor att vi snart förlorar pungmesen som häckfågel.

*Mats Johannesson, Olof Persson
& Peter Öhrström*

En ny koloni hittades vid Rinkaby-Horna, Kristianstad, där troligen tre hanar och tre honor fanns. Minst två kullar kläcktes i området. Utanför kärnområdet i sydöstra Skåne fanns sex hanar och sju honor vid Salviken och 4–5 hanar och sex honor vid Böste-Smygehuk.

*Peter Olsson, Richard Bergendahl,
Hans Cronert, Paul-Erik Jönsson,
Leif Karlsson, Kenny Nordström,
Ulf Ståhle, Lars Sundlöf
& Peter Öhrström*

Kornsparv

Totalt hittades 67–68 revirhållande hanar och 61 honor under sommaren 2022. Ca 85 ungar blev flygga från ca 30 kullar.

Hemma därute – handbok i naturnärhet

Mats & Åsa Ottosson
Avium Förlag 2022
Inbunden, 232 sidor
Naturbutiken 325 kr

Denna bok har av Världsnaturfonden WWF utsetts till årets Pandabok 2023. Författarna Mats och Åsa Ottosson har jobbat ihop med Mattias Käll, som gett boken en mycket tilltalande grafisk form samt illustrerat boken. Pappret är matt, varför boken är inbjudande att bläddra i. Bokens bilder är stora och njutbara. Ofta kommer flera bilduppslag i rad. Men det är en inspirationsbok snarare än en coffee table-bok.

Bokens åtta kapitel ger läsaren tips och inspiration till olika sätt att njuta av uteliv och ha kontakt med naturen. Temat är att man utövar en aktivitet i naturen: ger sig ut och vandrar, sover ute, lagar mat på fri-

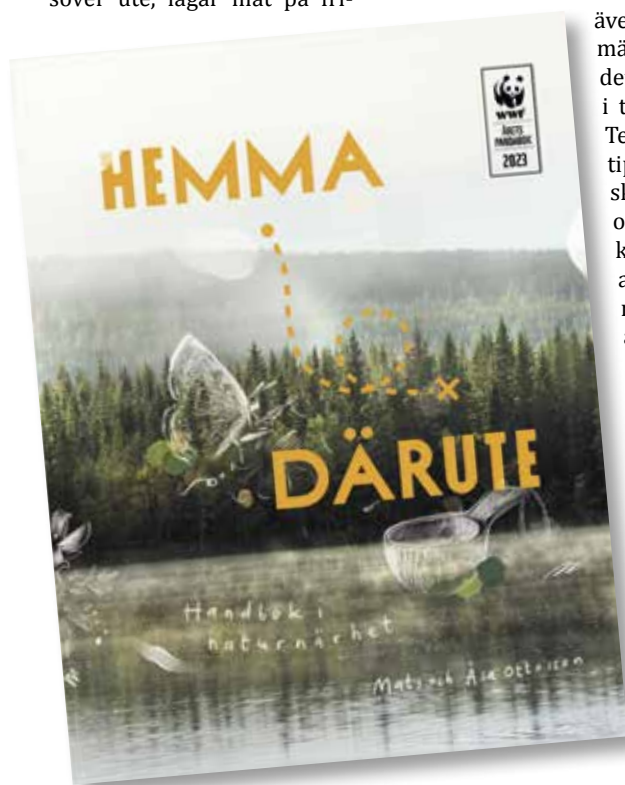
luftskök eller över eld, plockar ätbart, skådar fågel eller insekter, bygger holkar, odlar mångfald i sin närhet eller bara släpper tankarna och ger sig ut i naturen för att man mår bra av det.

Boken är fylld med underbara naturfoton och fantastiskt ritade illustrationer. Detta tillsammans med lättläst text i lagom omfattning gör att man blir nyfiken, inspirerad, vill läsa vidare i de lästips som ges och vill testa tipsen ute. De otroligt snygga natur- och frilufts bilderna påminner om Naturkompaniets medlemstidning 365. Bilderna visar fantastisk natur, flora och fauna och gör att man både vill vara rädd om naturen och ge sig ut och uppleva den. Ett makalöst fjällandskap badar i varmt kvällsljus. Ett puttrande stormkök som man fyller med torkad svamp. En kvinna med ryggsäck sitter på huk och fyller vattenflaskan i den glittrande bäcken. En ung flicka sträcker ut armarna framför ett vattenfall.

Boken är fylld med små noveller, där man får följa med olika personer på utflykter och äventyr, och man identifierar sig med dessa människor. Man vill följa deras exempel, och det gör att man kanske vågar sig ut och sova i tält och sätta upp stormköket i skogen. Texterna varvas med uppslag av praktiska tips, t.ex. Klädd för vandring, Slipp skoskav, Karta, Kompass, Orka, samt böcker och sajter som ger tips & inspiration. Boken ger exempel på hur man kan njuta av att vara ute på ett enkelt sätt. Den avdramatiserar friluftsliv och visar att det bara är att gå ut och uppleva naturen.

Boken är ett givet julkappstips till någon som är nyfiken på att vara utomhus ibland och som vill utforska naturen på sitt eget sätt utan att vara ett friluftsproffs. Mycket inspirerande!

MIKAEL & PERNILLA ARINDER

Från sommargylling till vinterhämpling – skiftande årstider på Österlen

Magnus Ullman

Pug Förlag 2022

Hårda pärmar, 284 sidor

Adlibris 259 kronor

Att i lugn och ro ta till sig en fotobok av god kvalitet kan vara en riktigt angenäm upplevelse. Så är det definitivt med Magnus Ullmans stora bok om Österlen, det hörn av den skånska halvöfyrkanten som har så gott rykte vida omkring. En pappersbok av detta slag känns fint i tider av digitalisering av både det ena och det andra.

Titeln indikerar att detta är en fågelbok. Så är inte fallet i första hand. Visst finns fåglar och andra vilda varelser med i boken men i stort

är det en kärleksförklaring till det österlenska landskapet. Upphovspersoner till en sådan här bok kunde lätt förbise att ta upp inslag om faunan. En sådan miss slipper vi givetvis med Ullman som guide.

Bokens titel är smart. Årets gång skildras ingående och här kan våra två årstidsbaserade fågelnamn inte passa in bättre. Ullmans bilder, som alla är daterade, fångar stämningarna i landskapet i alla väder och ljusförhållanden och det känns genuint, inte turistiskt tillrättat. Här finns vida horisonter, blommande rapsfält, märkliga byggnader, hamnar, solnedgångar och bilder som förmedlar köld och molnhimlar, lågtryck och högsommarvärme. Och vi möter fåglar som glador och sommargyllingar och ejdrar på sträck, liksom däggdjur som grävling och igelkott. Det är lätt att dröja sig kvar vid olika motiv som bringar närvaro.

Dessbättre finns en karta som visar det egentliga Österlen även om det inte är ett exakt begrepp. Otvetydiga gränser finns inte trots ett starkt varumärke långt utanför Skånes gränser.

De personliga texterna är inte alltför korta, och de är förklarande. Fotoböcker med minimal text kan lätt bli andefattiga.

Från sommargylling till vinterhämpling – skiftande årstider på Österlen kan gott kallas praktbok och den torde till fullo inspirera till närmare utforskning av området med alla sina pärlor. Boken har ett format på 275 x 205 mm och god kvalitet på papper och tryck.

ARNE OHLSSON

Systematisk oversigt over Danmarks fugle 1800–2019

Jørgen Staarup Christensen m.fl.
 Dansk Ornitologisk Forening
 Mjuka pärmar, 527 sidor
 Naturbutikken 299 danska kronor

Det här är ännu ett mästerverk från danskarna. De är bra på att ge ut sådana! Ett tidigare exempel är ett digert verk på 840 sidor som för några år sedan gavs ut efter den tredje genomförda atlasinventeringen i landet. Givetvis är de två tidigare atlasinventeringarna också presenterade i digra verk.

Den nu aktuella boken innehåller i princip allt om förekomster för alla fåglar som någon gång har uppträtt i landet, från Bogfinker till Kröltoppede Pelikaner och Aztekerterner.

Den mall som gäller för alla arter börjar med en kort beskrivning av utbredningen i världen. Sen följer: status i Danmark, underartsförhållande, häckningsförekomster, sträck- och vinterförekomster, särskilt anmärkningsvärda förekomster och antal,

historiska förekomster samt trender för populationerna i Europa.

För åtskilliga arter presenteras även kartor över förekomster under skilda perioder och stapeldiagram som visar trender eller förekomster per månad. Gemensamt för de mer sällsyna arterna är också en tabell som visar förekomsterna per tioårsperiod från 1950 samt de tre främsta åren och en totalsumma för alla år. Som ett exempel kan nämnas att det fram till 2019 hade noterats 7 346 myrsnäppor i Danmark och att det främsta året var 2011 med 580 fynd.

När sågs den första pungmesen? När under året ses silkeshägrar i Danmark? Har blåvingad glada setts i Danmark? Hur många par skräntärna häckar i Danmark? Alla dessa och tusentals andra svar finns i denna bok.

Alla, inte minst vi skåningar, som har det minsta intresse av fåglars förekomster och deras trender i vår närmiljö rekommenderas starkt att införskaffa denna i mitt tycke guldgruva.

KENNETH BENGTTSSON

Biätarhäckning vid Backåkra

Det tog över 200 år för biätarna att lyckas med häckning i Ystad. Redan 1814 försökte ett par häcka, men utan framgång. Sommaren 2022 lyckades ett par häcka framgångsrikt och fick ut fem ungar vid Backåkra, svenskt rekord i antal ungar. Sommarens häckning av biätare var den tredje i Skåne och Sveriges sjunde.

Den 7 juni besökte Hans Cronert sydöstra Skåne. Syftet med turen var att finna den stationära, utfärgade mindre flugsnapparhanen i Hagestad, försöka få kontakt med kornsparv och leta efter den mycket sällsynta (utdöda?) bruna blåvingen bland blodnävorna vid Löderups strandbad.

"När jag spanade efter blåvingen vid Löderups strandbad fick jag höra ett välbekant läte. Så småningom fick jag ögonen på två biätare som verkade komma in från havet, sedan drog de in över strandbackarna och försvann. Jag larmade dem på lokallarm och BirdAlarm.

Kornsparven lyste med sin frånvaro tidigt på morgonen så jag gjorde ett nytt försök vid

vägen mot Hagestads naturreservat innan jag begav mig hemåt. Det blev inget napp, så jag tänkte det kunde vara kul att kolla hur Dag Hammarskölds Backåkra ser ut. På väg tillbaka fick jag syn på två biätare igen. Fåglarna drog runt tillsammans i backen nära vägen, fångade insekter och var ljudliga. Plötsligt försvann de. Jag gick ut med ett nytt lokallarm. När jag fick syn på dem igen hade de landat på en död trädstam intill en grusgrop i hagen. Jag drog mig genast till minnes hur de häckat i en låg, kreatursframsparkad, grusbrant på Öland för några år sedan och tänkte att det skulle kunna fungera här också. Jag kontaktade Tomas Svensson i SkOFs styrelse för att kolla om det fanns några lämpliga lokala skådare att kontakta.

Fåglarna behövde följas upp och det behövde också sättas upp ett staket kring grusgropen för att förhindra att kreaturen gick in och sparkade i gropen. Tomas smsade Gert Ljungqvists kontaktuppgifter och jag ringde

Biätarparet på trädstammen intill den blivande bopplatsen 7 juni 2022. Foto: Hans Cronert.

Gert, som genast fångade bollen.”

Länsstyrelsen var också mycket snabb och satte upp ett elstängsel redan följande dag. Innan stängslet sattes upp kontaktades Magnus Hellström, Ottenby fågelstation. Han delade med sig av erfarenheterna från Öland 2015, då fyra sandgropar hägnades in för att stänga ute nötkreaturen. Närmast marken sattes extra eltrådar för att stänga ute predatorer som räv och grävling.

Allt fungerade bra, biätarna accepterade stängslet direkt. Bohålet grävdes ut och flera parningar sågs några dagar efter upptäckten.

En grupp bildades på *Whats App* av Leif Karlsson, Löderup, där lokala skådare höll kontakt och delade med sig av händelser och erfarenheter samt hur nyfikna besökare skulle bemötas.

Ett problem var att boet bara låg 50 meter ifrån vägen till Backåkra.

Det fick till följd att många besökare stod på vägen nära boet, studerade och fotograferade fåglarna. Snart stod det klart var det viktigt att hålla ett stort säkerhetsavstånd. Flera gånger var det tydligt att när folk stod på vägen så stördes biätarna. Fåglarna besökte då inte boet utan satte sig i träden intill med mat i näbben. När folk sedan flyttade på sig började föräldrarna åter mata intensivt. Ett säkerhetsavstånd på minst 150 m var nödvändigt. Tyvärr var det flera personer som inte respekterade detta. Dels på grund av okunskap och dels en tydlig okontrollerbar önskan att få fina foton.

Ett annat problem var att biätarna larmades ut och att info med foto lades ut på Artportalen. Detta togs dock bort, men då hade redan många fått kännedom om fåglarna och den möjliga häckningen.

Troligen lades de första äggen omkring 22 juni och de kläcktes 13–14 juli. Det stämmer bra med tiden för ruvning, som anges till 20 dagar. Den 9 eller 10 augusti var de första ungarna ute. Botiden anges till mellan 20 och 33 dagar. Biätarna vid Backåkra fick ut sina ungar efter cirka 25 dagar, vilket får anses som

Biätare vid Backåkra 7 juni 2022. Foto: Hans Cronert.

snabbt, med tanke på att Sverige ligger långt norrut. Botiden för biätarna vid Ottenby 2015 var t.ex. betydligt längre. Det kan förklaras med en varm sommar med svaga vindar.

Området runt boet utgjordes av vidsträckta naturbetesmarker med rikliga mängder av blommande örter. Här vimlade det av bin, humlor, trollsländor och fjärilar. Fåglarna hade inga problem att finna mat och bjöd på otroligt fina uppvisningar under jakten på insekter.

Biätare är kända för att göra plötsliga framryckningar långt utanför sitt egentliga utbredningsområde. Under senare år har arten också expanderat norrut. Tidigare var det huvudsakliga hemområdet runt Medelhavet och vidare österut. I dag finns arten i Tyskland, Polen, Schweiz och Frankrike. De har även häckat i England. Troligen är det en effekt av varmare klimat. Kanske kan vi se fram emot ännu fler häckningar i framtiden.

I början av augusti var besöksstrycket stort. Då beslutades det i samråd med SkOF att häckningen skulle göras offentlig. Information om häckningen och uppmaning att hålla avstånd till boplatsen lades ut på SkOFs hemsida och

skyltar sattes upp vid vägen intill boet. Det blev lättare att få besökare att hålla avstånd. Den sociala kontrollen blev stor. Besökande skådare sade ifrån när folk stod nära och fotograferade.

Det sägs att blixten inte slår ner på samma ställe två gånger. Men det verkar inte gälla för biätare och Hans Cronert. Det var nämligen Hans som också upptäckte Skånes förra häckning av biätare 1993 utanför Kristianstad.

– Det känns helt otroligt, berättar han.

Ett stort tack till länsstyrelsen som så tjänstvilligt ställde upp och stängslade runt boplatserna. Vi vill även tacka Leif Karlsson som tog ett stort ansvar och lade ner mycket arbete på bevakning och samordning.

HANS CRONERT
KRISTIANSTAD

GERT LJUNGQVIST
SJÖBO

Backåkrafåglarna. Till vänster: hanen; Till höger: honan. Foto: David Erterius.

HÄCKNINGAR AV BIÄTARE I SVERIGE

Gårdby, Öland 1976: 1 par. Misslyckad, en förälder trafikdödad.

Huskvarna, Småland 1977: 1 par. Tre ungar. Återvände 1978, men misslyckades.

Klippan, Skåne 1985: 1 par. Tre ungar.

Balsby, Skåne 1993: 2 par Fem ungar.

Bräkne-Hoby, Blekinge 2000: 1 par. Misslyckad.

Ottenby, Öland 2015: 4 par. Sex ungar.

Backåkra, Skåne 2022: 1 par. Fem ungar.

Lyckad härfågelhäckning i Lunds kommun

Tidig kväll 17 juni 2022 var Staffan och Åsa Bensch ute med hunden i området på västra sidan av Klingavälsån nära Ångstorpssdammarna. En härfågel lyfte från sandfältet och föreföll landa några hundra meter åt nordväst, men var sedan på arttypiskt vis spårlöst försvunnen. Staffan tänkte att det här är ju fina härfågelmärker, dessutom extra fina i år när stora sandytor harvats av Försvarmakten vilket medfört ett sprudlande insektsliv. Att det skulle vara en häckning på gång reflekterade Staffan dock inte över som en reell möjlighet, och härfågelobservationen skickades ut på det lokala LuX-bandet.

Jens Morin var på Öland 15–17 juni, men 18 juni kontrollerades våtmarken vid Klingavälsåns mynning som brukligt tidigt på morgonen. Redan halvvägs ut från parkeringen hördes en härfågel spela flitigt från området väster om Klingavälsån, precis där Staffan haft den dagen innan. Med en spelande härfågel i lämplig häckningsmiljö kändes det nu mer tveksamt om informationen skulle spridas?

Jens tog kontakt med Staffan och resonerade. Det var väl ändå mest troligt att det var en tokspelande ensam hanne och det var väl ändå för sent för att tro att den skulle få napp? Knappt två veckor tidigare var det obsar av härfågel på västra sidan av Krankesjön så det var väl samma hanne som strök runt? Området är också välbesökt och om man informerade att fågeln kunde höras spela fint även från östra sidan av Klingavälsån skulle det väl dessutom minska intresset av att söka den i det kanske känsligare området i väster?

Återigen lades information ut på LuX-bandet. Snart diskuterades dock om det verkligen var så smart att hålla härfågelförekomsten öppen. Var det ändå en häckning på gång? Några dagar senare plockades därför obsarna bort från LuX-bandet och kontakt togs med Artportalen för att få hjälp att dölja inkomna rapporter från området.

Joakim Soneklint var ute och letade med förhoppning om att få höra härfågel för första gången i livet men såg endast en flygande fågel vid de första två försöken. Tidigt på morgonen vid det tredje besöket hördes härfågeln äntli-

gen spela. Den satt i den stora björken precis där grusvägen går söderut genom skogsdungen. Inspirerad av detta bestämde sig Joakim för att följa utvecklingen. Tålmodigt väntande vid en strategiskt vald punkt gav resultat och Joakim såg härfågel vid flera besök, både flygande och sittande i buskar. Men inga tecken fanns på mer än en fågel vid dessa tillfällen, och inte heller några tecken på bobygge eller mattransporth.

Först 12 juli upptäcktes en fågel med mat i näbben. Den sågs oftast sittande i buskar och träd, för att sedan flyga i väg åt samma håll med maten kvar i näbben. Nu började hjärtat klappa lite extra. Försiktigt, i princip krypande, förflyttning gjordes åt det håll fågeln hade försvunnit. En liten stund senare kom fågeln flygande igen. Den slog ner invid ett hål i en björkstam och Joakim stod då väl dold ca 100 meter från boet och kunde i tubkikare se hur fågeln kom tillbaka flera gånger och varje gång såg ut att lämna mat ner i hålet. Jens Morin, boende i Harlösa, informerades och kunde otroligt nog både se boträdet och fågeln från sin altan ett par km bort.

Beslutet togs att hålla häckningen hemlig tills vidare för att se hur det utvecklas. Daglig bevakning görs från i första hand Klingavälsåns östra sida. Några få besök gjordes även på behörigt avstånd i boområdet. Det kunde då konstateras att fåglarna påtagligt stördes av promenerande och cyklande människor i området, även på betydande avstånd. Även en hel del militär aktivitet förekom i området och Joakim informerade vid ett övningsstillfälle befäl som utlovade begränsad aktivitet i boets närområde framöver.

Mellan 12 och 17 juli sågs endast en fågel och vår tolkning var att hannen matade honan i boet. Från som tidigast 17 juli och definitivt från 20 juli matade båda fåglarna. Äggen kläcktes sannolikt någon gång mellan dessa datum.

Jens insåg efter att ha fått koll på boplatsten att man med tubkikare kunde se bohålet helt okej även från östra sidan av Klingavälsån. Skulle man då kunna, utan att riskera att störa fåglarna, informera intresserade om att man kan kolla därifrån? Att se matande härfågel vid bo var verkligen en speciell upplevelse och något vi ville dela med oss av. Vi kom dock fram till

Härfågel med unge 13 augusti 2022. Foto (hårt beskuret): Jens Morin.

att riskerna skulle minskas om tiden när ungarna var kvar i boet var så kort som möjligt efter informationspridning. Framåt 7–12 augusti bedömdes ungarna kunna bli flygga, så några dagar innan kanske?

Efter avstämning även med Jens Stålberg för Club300 bestämde vi oss 3 augusti för att gå ut med information på lokalt band och Club300s BirdAlarm. Förutsättningarna var att man personligen anmälde intresse för att sedan få info av Jens eller Joakim via e-post med strikta anvisningar kring möjligheter till goda observationer. Intresset blev så klart stort och många mejl med info skickades till intresserade under perioden 3–11 augusti. Många skådare, erfarna så väl som de som aldrig sett härfågel förut, var lyckliga och det kändes verkligen som ett uppskattat upplägg.

Den 5 augusti sågs en unge sticka ut näbben ur bohålet och efterhand kunde åtminstone två ungar konstateras bli matade. Den 11 augusti matades ungarna i boet på morgonen, men flög sedan sannolikt ut under dagen. Den 12 augusti kollade Joakim återigen på västra sidan, "bosi-

dan", och såg två flygande fåglar som lockade till varandra. De har helt olika läten och kunde efter kontroll senare med *Xeno-canto.org* bekräftas som adult och juvenil. Den 13 augusti väntade Jens och Felix Morin i skydd av en tallunge söder om bohålet och såg en eller eventuellt två adulta matande en flygg unge. Dagen efter hördes ett kortvarigt tiggeläte ännu längre söderut och sedan sågs inte fåglarna mer. Minst en flygg unge blev alltså resultatet av häckningen!

Slutet gott allting gott. Eller? Trots detaljerade anvisningar om att man inte skulle besöka området nära boet, var det vissa fotografer som ändå valde att ta sig nära för att få bilder intill boet, även bland dem som fått de per-

sonligt utskickade anvisningarna. Världigt tråkigt och nedslående efter allt arbete som lades ner för att ombesörja att så många som möjligt skulle få chansen att uppleva en skånsk härfågelhäckning.

Vi och de flesta andra avstod från våra möjligheter att komma nära och få fina bilder för att alla skulle kunna se fåglarna utan störningsrisk. Vad är det som driver vissa fotografer till detta respektlösa beteende? Besatthet av "likes" på sociala medier? Bland naturfotografer har det sedan länge varit allmänt vedertaget att bofotografering ska ske mycket restriktivt och när det gäller ovanliga arter för Sverige så ska det rimligen inte behöva förekomma alls! Fotografera härfåglar, biätare etc. utomlands istället, tack!

JOAKIM SONEKLINT
LUND

JENS MORIN
HARLÖSA

STAFFAN BENSCH
DALBY

Att uppträda med gott omdöme

Tyvärr uppstod det en del problem i samband med de båda häckningarna av biätare och härfågel i sommaren 2022. Hårda ord och konspirationstankar utväxlades på sina håll både verbalt och via sociala medier. Frågorna det handlade om var hur skådare och fotografer skulle och borde uppträda.

När det gällde biätarna gick SkOF ut med tydliga rekommendationer i samband med att häckningen offentliggjordes. Vi släppte nyheten för att medlemmar och andra skulle få möjlighet att se dessa fantastiska fåglar. Vi gjorde det också vid ett för häckningen så okänsligt läge som möjligt. Och vi gav som sagt var tydliga råd om hur folk skulle uppträda.

Dessa råd följdes av flertalet, men tyvärr inte av alla och därmed var snacket och skrivandet i gång. Vi har varit med om liknande situationer förr och ofta framställer sig en del fotografer som påhoppade och kränkta. Men SkOF gör ingen skillnad på fotografer, skådare eller vilket epitet vi vill sätta på olika personer när det gäller dåligt och respektlöst uppförande i fält. Vi står för fåglarnas väl och ve och agerar för dem.

Men SkOF vill också bjuda på upplevelser för våra medlemmar (och andra också för den delen) vilket i detta fall ledde till ett offentliggörande och en förhoppning om att våra råd skulle följas. När det gäller härfågelhäckningen var det inte SkOF som höll i trådarna vid offentliggörandet, men vi förstår att det även här blev det en del kontroverser.

Hela frågan är egentligen mycket enkel och kan sammanfattas med ett citat ur Naturfotografernas hederskodex: "Samtidigt vet Naturfotograferna att det finns gränser som inte får passeras. Ingen bild är värd en ödelagd fågelhäckning ...". Och i BirdLife Sveriges etiska regler kan man läsa: "Antingen du är "vanlig" fågelskådare, fotograf, ringmärkare, spelar in läten, kryssar arter eller ägnar dig åt specialstudier, gäller det att fåglarna inte får komma till skada eller stressas i onödan".

SkOF kommer i nästa nummer att följa upp frågan om uppträdande och fotograferande i allmänhet och inte minst vid liknande känsliga situationer som ovan.

KENNETH BENGTTSSON
ARLÖV

Föredömligt valt observationsavstånd vid biätarnas boplats (röd ring). Foto: Mikael Arinder.

Ladusvalornas vinter

Att den pågående uppvärmningen av vår planet påverkar flyttfåglarna är väl belagt. En del av dem kommer tidigare, några kan falla för frestelsen att stanna kvar längre eller rentav avstå från flytten till sydligare nejder.

Följdverkningarna för individerna kan bli många. På våren kan bristande samstämmighet mellan tidigarelagd ankomst och födotillgång lätt uppstå. Milda vintrar kan fortfarande förbytas i köldperioder med ödesdigert resultat för de individer som tagit chansen att försöka övervintra och därmed slippa flytten med alla dess faror. Men att ladusvalor skulle försöka avstå från att flytta måste väl ändå vara bortom rimlighetens gränser. Ladusvalor som normalt ger sig i väg ända till södra Afrika!

Men fram till slutet av februari 2022 finns från södra delarna av Storbritannien och Irland 95 vinterrapporter om ladusvalor. Och enligt British Trust for Ornithology (BTO) ska en ensam ladusvala i Cornwall och några tillsammans i södra Wales ha överlevt vintern fram till våren 2009. Det spekuleras om huruvida

det var stationära individer som stannade kvar eller om de möjligtvis kommit från nordligare trakter, kanske från norra Skandinavien. Det vet vi inte.

De 95 rapporterna vintern 2021–2022 beräknas ha gällt tolv individer. Uppgifterna finns i BirdTrack, en databas som BTO driver för allmänheten i vad som positivt benämns *citizen science*. Men nog är även en mild vinter på Brittiska öarna en riktigt kärv period för dessa insektsätare. Om detta dussin fåglar verkligen var i livet när våren kom på allvar är okänt. Att någon ladusvala skulle klara även den mildaste skånska vinter förefaller omöjligt. Kanske det kan gå om 50 eller 100 år?

Svalornas ankomst är en av de finaste händelserna på våren, även om redan William Shakespeare noterade att "en svala gör ingen sommar". Men när de samlas på elledningar när höstens dagar är här är det lätt att känna vemod. Men fram till dess har vi kunnat höra deras kvittrande, som vi gärna uppfattar som muntert. En augustidag är ju fågelstämmorna

Ladusvalehanen i all sin prakt. Foto: Göran Lenz.

få, och saknade, och då är ladusvalornas enkla sång upplivande. Däremot låter de inte mycket i vinterkvarteren.

Men som sagt, upp-
brottsstämningen är påtaglig när dagarna har gett upp sin somriga atmosfär runt svalorna. Samma känsla infann sig en sensommardag i mars för många år sedan, när jag körde från Johannesburg till Kruger National Park i Sydafrika. Då och där satt ladusvalorna, ibland i sällskap med någon glansstare, på elledningarna i långa, välordnade rader som kunde påminna om notskrift. De hade uppenbarligen den nordliga sommaren och ännu en häckningssäsong i Europa i sinnet.

Det finns övernattningsplatser i Sydafrika och angränsande länder¹, där tiotusentals eller ännu fler ladusvalor samlas i vassbälten när mörkret faller under den korta skymningsstunden. Deras uppvisning inför nattvilan är en mäktig syn som på flera platser blivit turistattraktioner. De ruggar också under övervintringen.

Kombinationen ladusvalor och vinter – i all sin orimlighet – leder till en berättelse av mera anekdotiskt slag. Under ett antal år hade jag en granne som var en vänlig man, alltid med nyfikenhet på fågellivet och på televisionens naturprogram. Han föreföll sanningsenlig i vad han under årens lopp hade att förtälja, och så även den här gången.

Albert, som han hette, tillbringade sin barndom i Lomma, och då är vi tillbaka till 1920-talet. I utkanten av samhället fanns en bondgård med mjölkkor och i deras stall brukade ett par ladusvalor häcka. Inget ovanligt i det, och bonden var förtjust i deras närvaro då de hjälpte

Ladusvalan är numera sedd på alla Jordens kontinenter. Foto: Göran Lenz.

honom att reducera antalet flugor runt korna. Han visste att de på hösten skulle ge sig i väg på en lång resa.

Skulle svalorna överleva Afrika tur och retur? Han tyckte synd om dem att de skulle behöva utsätta sig för resans faror och vedermödor. Därför beslöt han ett år att på hösten, med korna inne, hålla dörren stängd och "hans" ladusvalepar hade inget annat val än att stanna där över vintern. Han hävdade att det fanns tillräckligt med flugor och andra småkryp för dem, men det framgick inte om han stödutfödrade dem. Så det blev högst begränsade flygturer inomhus bland svartvita mjölkkor i svagt ljus i stället för insektsjakt under afrikansk sol bland antiloper och elefanter, strutsar och krontranor.

Albert och hans kompisar var nyfikna på svalorna och ville titta till dem då och då när alla deras artfränder farit långväga. Det fick de men med en sträng förmaning: "Pågar, nu ger ni fan i att släppa ut mina svalor! Dom ska va därinne hela den rälige vintern, annars dör dom". De sägs ha överlevt och kunde flyga ut i vårluften framåt maj månad när de flyttande individerna återkom och årets bästa tid var här. Det måste ha varit befriande, minst sagt.

ARNE OHLSSON
LUND

¹Fotnot: År 2011 observerades en ladusvala flyga över South Shetland Islands, en utpost i Antarktis. Det innebär att arten är noterad på samtliga kontinenter.

Göken i tid och rum

För ett år sedan, i *Anser* 2021:4, berättade vi på sidorna 42–43 om en gök som i Storbritannien dokumenterats som enastående långresenär.

Vi har ju länge vetat att när göken lämnar oss redan på sensommaren, påbörjas färdan till Afrika, och den sker huvudsakligen nattetid. Men tidigare i år kunde vi inhämta fascinerande data om en individ försedd med sändare, följd via satellit tusentals kilometer ovanför fågeln. Det var en hanne och han gavs beteckningen PJ. Med detta enkla namn skulle han bli känd hos allmänheten tack vare mycken uppmärksamhet i brittiska media, troligen mer än någon annan vild fågelindivid under senare år. Det blev för PJ sex sommarsånger i Suffolk och därmed sex år med returesor till sydvästra Afrika.

Även på våren 2022 återvände PJ till Suffolk, där han föddes, men det blev sista sommarbesöket. Han förklarades död i början på säsongen. Hur långt hade han då färdats inalles under sina dagar och nätter med sändaren på ryggen? Jo, 96 560 km hade sändaren registrerat, för att vara exakt. Än en gång kan vi jämföra detta med jordens omkrets vid ekvatorn: 40 075 km. Det innebär 56 485 km längre flygsträcka än ett varv runt vår planet – eller 16 140 km utöver två varv. Eller att sträckan motsvarar många bilisters körning under ca 10 år! (Sverige är fågelvägen från Smygehuk till Tre riksröset 1 572 km långt).

Vi finner göken märklig och avvikande från andra fåglar på flera sätt. Nu har vi ännu fler skäl att beundra arten. Samtidigt kan man förvånas en smula över hur skrock runt göken lever kvar i nutid, som att det har betydelse för en själv i vilket väderstreck man hör den ropa *ku-ku*. Och länge trodde man att göken förvandlas till hög efter midsommar eller när höskörden började. Fantasisfullt är ju likaså att en kopp kaffe med brännvin kallas kaffegök.

En kuriositet är förstås också att den är förebild för en klocka, och för det lilla blåsinstrumentet lergök. Det torde den

som fågelart vara ensam om. Att klockslag utropas som *ku-ku* av en liten gökfigur i trä som kommer ut från en öppnad lucka i ett väggur är definitivt en originell idé. En tysk urmakare som hette Franz Ketterer kom 1737 på idén där han verkade som yrkesman i Schönowald im Schwarzwald. Ursprungligen lär en galande tupp ha givit upphov till idén om ett annorlunda ur men gökropet är enklare och mer distinkt och resultatet blev alltså konstruktionen och tillverkningen av *Kuckucksuhr*.

Under klockan hänger två kedjor med var sitt lod, ofta formade som grankottar. Den ena kedjan driver urverket och den andra driver "göken". Det annorlunda uret blev alltmer populärt och spreds vida omkring i Europa och även till andra delar av världen. Träslaget är ofta lind.

Fortfarande tillverkas traditionella gökurer och helst ska de vara konstfullt handsnidade, men de lär också tillverkas industriellt i Kina. Moderna och slätstrukna varianter finns också.

ARNE OHLSSON
LUND

Foto: P-G Bentz.

Fågelsångsdalen 2022 – Nu inventerad i 70 år

Efter en god introduktion av förra årets inventerare Arne Ohlsson, har årets häckfågelinventering genomförts med två besök i april, sex besök i maj och två besök i juni.

Resultatet blev 34 häckande arter med totalt 179 par. I stort sett är antalet häckande par hos varje art på samma nivå som under senare år, med några undantag. De vanligaste häckande arterna är (i fallande ordning) bofink, talgoxe, koltrast, blåmes, gransångare och svarthätta. Intressant är att grå flugsnappare, kärrsångare, stjärtmes, hämpling och pilfink nu påträffades som häckare efter flera års frånvaro. Å andra sidan saknades trädpiplärka, sädesärla och entita.

Tecken på ytterligare sex möjliga häckande arter framöver konstaterades med obsar, läten och spår som till exempel upphittade fjädrar av: kattuggla, skata, kaja, gök, törnskata och grönsångare. Rapphöna, spillkråka och svartvit flugsnappare observerades med säkerhet bara

en eller två gånger men kan ha häckat i närheten, dock utanför naturreservatets gränser.

Av andra observationer under inventeringen kan nämnas ett möte på mycket nära håll med en skogsmård på bron över Sularpsbäcken i dalens östra del. Ekorre var ganska vanlig, dock inte noterad vid varje besök. Ett hyggligt antal trollsländor, jungfrusländor och fjärilar sågs under hela säsongen men mest under de sista inventeringsrundorna.

Stort tack till SkOF och Martin Green för samarbete och stöd under den 70:e inventerings-säsongen i Fågelsångsdalen.

TIM MICALLES
MALMÖ

(Översättning Arne Ohlsson)

Fågelsångsdalen våren 2022. Foto: Tim Micallef.

Fåglars kiss och bajs

Fåglar har ett annat system för kiss och bajs än vad vi människor och andra däggdjur har. Fåglarna gör nämligen båda sakerna samtidigt och från samma håll. Detta håll kallas kloak och från denna kommer alltså allt ut, även äggen när det är aktuellt för honorna. När fåglarna bajsar kommer det alltså både kiss och bajs på samma gång. Fåglarna skiljer sig på ännu ett sätt från oss och det handlar om hur ofta vi blir nödiga. Fåglarna blir det jätteofta!

Hur ofta bajsar då en fågel? Ja, det beror på vilken art det handlar om, vilken tid på dygnet, årstiden och vad de äter. Gräs- och växtätare lär t.ex. bajsar oftare än frö-, kött- och insektsätare och för en gås kan det handla om tre till fyra gånger i timmen! Fåglar har snabb ämnesomsättning, det vill säga de tillgodogör sig näringen snabbt, och därför blir det mer bajs när de äter mycket. Fåglar kan öka i vikt mycket

snabbt och det behövs inför kalla nätter och inte minst i samband med att de flyttar söderut. Och för att öka i vikt måste de äta mycket och då måste de också bajsar oftare så klart.

Men fåglarna kan också "hålla sig" och då handlar det om dem som ruvar sina ägg. Då fungerar det inte att gå på toa stup i kvarten. Då får bajsandet vänta. När det väl blir dags har väldigt mycket bajs samlats i fågeln och resultatet blir en ordentlig klump. Ni som har höns har säkert sett sådana stora bajsclumpar när en ruvande höna tillfälligt lämnat redet. Detsamma gäller för många andra fågelarter och ett exempel är duvor. En ringduva som lämnade ifrån sig en jättebajs såg jag i somras – bajsens var verkligen stor och kan ses på ett av fotona nedan. Denna duva hade förmodligen ruvat i många timmar och var säkert jättebajsnödig.

En stor duvbajs lämnad efter många timmars ruvning. Foto: Kenneth Bengtsson.

Normala duvbajsar, stora som hasselnötter ungefär. Foto: Kenneth Bengtsson.

Överst: Gåsbajskorvar, varav en är söndertampad.

Till höger: Gåsbajs efter att en flock vilat på en körbana några timmar.

Foton: Kenneth Bengtsson.

Fåglarnas bajs ser också olika ut. Gäss, hönsfåglar och duvor har ganska fast, ofta korvlikt bajs medan t.ex. kött- och insektsätare har löst och vattnigt bajs. Gässens bajs är alltså inte så äcklig som många andras utan består i princip av gräs i bearbetad form. Den är ganska fast och liknar alltså små korvar. Eftersom gäss bajsar ofta behövs det inte så många och så lång tid innan det ser ut som på fotot ovan till höger. Kött-, bär- och insektsätare har däremot löst, rinnande bajs. Du har säkert sett sådana skvättar på bilar och fönster,

kanske också fått en skvätt i huvudet. Det senare lär hända varje människa vart trettonde år! Men det är en annan historia.

Fåglarnas bajs kallas med ett finare ord för spillning och det vita som syns är urinämnen, alltså kisset. Det andra är bajs!

KENNETH BENGTTSSON
ARLÖV

Claes Holmberg

Intresset för drivvedskonst och sökandet efter naturen inspirerar Claes Holmberg att frammana karaktären hos olika fågelarter ur de trästycken som han påträffar under vandringar längs våra stränder.

Text & foton: Elaine Börjesson

Som 13-åring såg Claes Holmberg sin första stork på ett scoutläger i Tyskland och noterade detta i en anteckningsbok. Under samma tid bildade han och några realskolekamrater en fågelskådargrupp. Gruppen höll bland annat till vid Saxåns utlopp i närheten av hemstaden Landskrona.

Över ett halvt sekel och många fågelobservationer senare sitter Claes utanför sin husbil på Mellbystrands camping. Det är högsommar, och måsar svävar över strandängar och breda stränder. Claes Holmberg söker sig medvetet till havet, inte bara för att skåda fåglar, utan även

för att finna träbitar att skapa fåglar av. Han söker träbitar som slickats lena av havet och tidens tand. De senaste 20 åren har Claes skapat runt 150 drivvedsfåglar.

När Claes konstruerar sina fåglar försöker han förenkla och välja ut drag som verkligen kännetecknar en art eller ett manér. På stranden i Mellbystrand såg Claes till exempel en skrattnås som hade ett speciellt leende uttryck. Denna skrattnås blev sedan förebild till en av hans skapelser, när han långt senare hittade skrattnåsens huvud i form en träbit – det karakteristiska leendet fanns tydligt utsirat i träet.

Claes ser det som att fåglarna kommer till honom och det får gärna ta tid. "Jag jagar inte efter fåglar eller fynd och jag åker inte land och rike runt. När jag ser en träbit bedömer jag snabbt om det är något intressant" berättar han. Bitarna benämner han också som souvenirer från platser han och frun besökt. Han söker också efter annat återvinningsmaterial att foga samman träbitarna med, såsom bitar från engångsgrillar och gamla rostiga spikar.

Främst är det runt Skånes stränder han har gjort de fynd som sedan blivit fåglar. Stranden vid militärfältet i Ravlunda är en av favoritplatserna. Bitarna som Claes har funnit där har ofta varit grånade och extra hårda. Han har hört sägas att det har att göra med att träet kan vara upp till 10 000 år gammalt och härstamma från skogen i Juleboda. "Många av de här bitarna är väldigt vackra i sig", säger Claes.

Claes berättar vidare att bitarna väcker idéer och sätter igång skapandeprocesser. "Man blir väldigt upptagen av tanken på vad biten ska bli. Det är absolut en drivkraft". Efter en stund dyker Ann-Marie, Claes fru, upp med en påse med en blandning av snäckor och drivvedsbitar. "Skriv att min fru är delaktig i allt mitt skapande" utbrister han.

De går systematiskt igenom fynden och Ann-Marie håller upp en bit som de nöjt konstaterar kanske kan bli ett huvud. Att skapa tillsammans och samarbeta tycks alltså också vara en drivkraft. Att denna

konstform även är ett slags samarbete med naturen själv är ytterligare något som tycks driva skapandet framåt. "Jag är intresserad av att bringa ny ordning, fast utan att manipulera något. Det är viktigt att behålla bitarna som de är och jag tänkte att det var nog meningen, sen hittade jag delarna", säger Claes.

På frågan om Claes aldrig varit intresserad av att sälja sina fåglar svarar han först "Nej, jag har ju pengar och dessutom är de här verken så sköra så jag skulle inte våga sälja dem". Han landar också i att han aldrig har velat sälja verken av drivved då

han anser att konst gör sig bäst om den är fri från den ekonomiska marknaden.

Att kunna skapa konst innebär också att Claes får känna sig kompetent och fungerande. Han lider sedan tio år tillbaka av sjukdomen Parkinson, vilket begränsat stora delar av livet, men både drivvedskonst och fågelakvareller kan han fortfarande göra. Sjukdomen kan också ha bidragit till att den förenklade estetik, som

Claes alltid strävat efter, har blivit alltmer framträdande i hans verk. En skakande och stel hand kan inte ägna sig åt alltför många detaljer, vilket automatiskt förenklar dragen fåglarna får.

Slutligen undrar jag om det är någon bit han fortfarande söker efter varpå han svarar: "Naturen är det jag söker och den överraskar mig alltid".

Claes Holmberg (född 1949)
lambretta56@hotmail.com

Claes' verk:

1. Skrattnås (Sidan 52).
2. Storskarv (Sidan 53).
3. Vadare (Ovan).
4. Myrspov (Motstående sida).

LOKALKLUBBARNAS PROGRAM VINTERN 2022/23 OCH VÅREN 2023

Alla SkOFs medlemmar är välkomna att delta i lokalklubbarnas programverksamhet.

Om inte annat anges gäller ordinarie samlingsplats.

Lokalklubbarnas program uppdateras löpande.
För aktuell information – besök respektive klubbs hemsida
eller evenemangskalendern på SkOFs hemsida.

Datum	Programpunkt	Arrangör
December		
4	Änder och gäss vid Toarp och Björkelunda. Samling kl. 09.00.	MO
4	Örn och gåsexkursion. Samling kl. 09.00 på parkeringen vid Sölvegatan 22F, Lund.	LFK
10	Verkasjön och Alunbruket. Samling 09.00 på parkeringen vid Verkasjön.	CO
10	Traditionell vinterskådning med lussekita. Se facebookgruppen för tid och samåkning.	GLADORNA
11	Lusseskådning vid Stureholms våtmark kl. 10.00-13.00. Vi bjuder på glögg och pepparkakor.	KOF
26	Halland Väderö. Samling kl. 09.45 i Torekovs hamn. Åter ca kl. 14.00. Kostnad: ca 150 kr för båtresan.	KOF
26	Annandag Jul-vandring. Samling kl. 10.00 på naturum Vattenrikets parkering.	NöSkFk
2023		
Januari		
14	Småbåtshamnen och världens ände, Ystad. Samling kl. 09.00 vid småbåtshamnen i Ystad.	CO
15	Lunds Reningsverk. Samling kl. 09.00 vid västra dammen i Värpinge.	LFK
15	Vinterfågelvandring. Samling kl. 09.00 vid Bjuvs vattentorn.	KOF
29	Måkläppen. Samling kl. 08.00 på parkeringen vid Sölvegatan 22F, Lund.	LKF
Februari		
5	Exkursion till Landön och Tosteberga. Samling kl. 09.00 på Linnéskolans p-plats (N Kringelvägen).	GBF
18	Vinterfågelspaning i Fyledalen. Samling kl. 08.00 på parkeringsplatsen norväst Lyckås	CO
Mars		
12	Andfågelräkning i Finjasjön. Samling kl. 09.00 vid parkeringen i Hovdala.	GBF
25	Gedings mosse. Samling kl. 09.00 vid bommen, kör in från Attusa vid hållplatsen för skolbussen.	CO
April		
22	Klingavälsån, Vombs ängar och Krankesjön. Samling kl. 08.00 på COOPs parkering i Sjöbo.	CO
24	Möt våren vid Mölleröds kungsgård. Vandring & korvgrillning. Samling 18.00 vid Kungsgården.	GBF
Maj		
7	Fågelskådningens Dag vid Hovdala. Samling kl. 07.00 alt. kl. 09.00 vid parkeringen i Hovdala.	GBF
9	Skådarkväll vid Store mosse, Sösdala. Samling kl. 18.00 vid torvfabriken.	GBF
13	Rydsgårds skog. Samling kl. 07.00 vid samåkningsparkeringen norr om E65 vid Rydsgård.	CO
23	Skådarmorgon Hörlinge ängar. Samling 08.00 vid fågeltornet norr om ängarna.	GBF
Juni		
4	Fågelexkursion till Gäddängen & Fulltofta. Samling kl. 08.00 Linnéskolans parkering, Hässleholm.	GBF
5	NaturNatten vid Hovdala. Samling kl. 20.00 vid parkeringen i Hovdala.	GBF
10	BIOBLITZ på ännu ej beslutat plats. Samling kl. 08.00 enligt senare besked.	GBF
10	Gislövs stjärna. Samling kl. 07.00 vid parkeringen i Gislövs stjärna.	CO
13	Skådarmorgon, norväst Finjasjön. Samling 08.00 vid "Slingra dig".	GBF

Lokalklubbar i Skåne

GÖINGEBYGDENS BIOLOGISKA FÖRENING (GBF) www.gbfnatur.se
Kontaktperson: Håkan Winqvist, 0725 79 48 66, familjen.winqvist@telia.com

KULLABYGDENS ORNITOLOGISKA FÖRENING (KOF) www.kof.nu
Samlingsplats: ICA Maxi, Ängelholm; City Gross, Höganäs; Olympiaskolan, Helsingborg.
Kontaktperson: Thomas Terne, 0705 67 19 80, info@kof.nu

LUNDABYGDENS FÅGELKLUBB (LFK) www.lundabygdensfagelklubb.se
Samlingsplats: P-platsen vid KFS, Sölvegatan 22 F, Lund (mitt emot Ekologihuset).
Kontaktperson: Lars G R Nilsson, 0706 96 51 80, larsgr53@gmail.com

MALMÖORNITOLOGERNA (MO) www.malmorn.se
Samlingsplats: P-platsen vid Själlandstorg (korsningen Roskilde-/Margaretavägen).
Kontaktperson: Sven-Erik Svensson, 0706 65 64 32, svenerik.svensson1949@gmail.com

NORDÖSTRA SKÅNES FÅGELKLUBB (NöSfK) www.spovent.com
Samlingsplats: Parkeringen vid naturum i Kristianstad.
Kontaktperson: Evert Valfridsson, 044-32 30 45, evert.valfridsson@naturskyddsforeningen.se

RINGSJÖBYGDENS FÅGELSKÅDARE (GJUSE) www.gjuse.se
Samlingsplats: Parkeringen vid ICA Kvantum i Hörby.
Kontaktperson: Lars-Olof Nilsson, 0723 93 74 14, lars-olof.nilsson1@comhem.se

COCCOTTHRAUSTES (Co) – FÅGLAR I SYDÖST
Samlingsplats: Meddelas i programmet.
Kontaktperson: Bengt Celander, 0709 29 95 88

GLADORNA – NÄTVERKET RAPPHÖNAN SKÅNE
Samlingsplats: Västra Stationstorget Lund (baksidan av tågstationen).
Kontaktpersoner: Monica Pedersen, 0735 50 61 47, mOnick@hotmail.com
Eva Engberg, 0708 25 66 50, seeveg@gmail.com

PROGRAM VINTERN 2023

Nu drar vinterns föredragskvällar igång!

Föredragen börjar kl. 19.00 i Blå hallen på Ekologihuset.

Endast insläpp genom huvudingången mot Sölvegatan senast kl 19.15.

Infart till parkeringen (som är avgiftsbelagd) sker via Ole Römers väg.

För att möjliggöra för dem som inte kan komma till Ekologihuset kommer vi även att sända föredragen digitalt via Zoom.

På SkOFs hemsida och Facebooksida kommer det inför varje föredrag att finnas en länk till Zoom. Via denna kan intresserade koppla upp sig, se föredraget och höra föredrags-hållaren. OBS! Länken till själva föredraget skall användas först strax före föredraget.

23 januari – Fredrik Andreasson:

"Fåglars kroppstemperatur – i värme och i kyla"

Hur kan en blåmes hålla värmen en kall vinternatt? Hur kan samma blåmes undvika att dö av överhettning under en varm vårdag, när den flyger intensivt och matar sina ungar 25 gånger i timmen? Detta föredrag kommer att handla om fåglars kroppstemperatur och energiförbrukning och hur deras fysiologi varierar med omgivningen och fåglarnas övriga ekologi. Vi kommer att titta på spektakulära exempel från fågelvärlden i stort, men fokus kommer att ligga på några av våra vanliga småfåglar.

30 januari – Hans Cronert:

"Rödspovens uppgång och fall"

Hans Cronert har arbetat med strandängsvadarna längs nedre delarna av Helgeå i Kristianstads Vattenrike under många år. Det har skett både ideellt och som statlig och kommunal förvaltare av strandängarna inom våtmarksområdet. Föredraget kommer att handla om rödspovens historia i Skåne och Vattenriket, om hur den ökat och minskat i omgångar över tid. Efter konkreta restaureringsinsatser i början av 1990-talet ökade rödspoven men har under senare år tyvärr gått kraftigt tillbaka igen. Frågan är vad som kan göras och om vi kommer att lyckas behålla arten som skånsk häckfågel.

Foto: Hans Cronert.

6 februari – Medlemskväll:

"Ska SkOF anslutas till BirdLifes Kedjan?"

Vi träffas denna kväll för att prata om SkOF och framtiden. En kort historik över SkOF kommer att ges och några av kommittéerna presenterar sitt arbete.

Vad är Kedjan? Vad betyder det för dig som är medlem i SkOF, men inte i BirdLife, om föreningen ansluts till Kedjan? Vad betyder det för dig som är medlem i BirdLife, men inte i SkOF? Vad är fördelarna respektive nackdelarna med en anslutning till Kedjan? Vill alla medlemmar i SkOF anslutas?

Detta diskuterar vi under kvällen. Kom och framför dina synpunkter för och emot. Ett första beslut (av två eftersom stadgarna behöver ändras) kommer inte att fattas förrän vid årsmötet 2023.

Det finns även utrymme att ställa andra frågor eller framföra funderingar till styrelsen i en lugn atmosfär. SkOF bjuder på fika.

PROGRAM VINTERN 2023

13 februari – Mikael Arinder:

"Natur i Gambia"

Västafrikanska Gambia är ett charterresmål som hängt med sedan 60-talet. Men här finns mycket mer att se än bara sol och bad. Mikael berättar och visar bilder från sin novemberresa i Gambia. Landet bjuder på enastående fågelskådning med exotiska fåglar i färgsprakande dräkter. Här möter man såväl lokala västafrikanska arter som övervintrande fåglar från Europa.

Ett besök i Gambia är så mycket Afrika en resa kan bli. Starka intryck från den fattiga gambiska landsbygden och den smockfulla färjan över Gambiafloden blandas med natursköna vyer och möten med krokodiler och apor. Bildvisningen börjar vid mangroveträsk och saliner vid Atlantkusten, och fortsätter inåt landet genom våtmarker, galleriskog, torr guineasavann, tät högstammig djungel med lianer, gröna risfält, jordnötsodlingar och mangrovebuskage. Fågel- och djurbilder varvas med bilder på människor och miljö.

Mikael är en driven fågelfotograf och vice ordförande i SkOF.

Foto: Ulf Westerberg.

20 februari – Ulf Westerberg:

*"Monarkfjärilens"**massmigration till Mexiko"*

Något av det mest spektakulära naturmirakel som överhuvudtaget finns är monarkfjärilarnas övervintring i de mexikanska bergen. Här samlas 100-tals miljoner fjärilar på en yta mindre än Skåne efter en maratonflygning över hela USA. Hur fjärilarna navigerar är trots massor av forskning till delar fortfarande olöst, även om man är lösningen på spåren.

Ulf Westerberg, medlem i Naturfotograferna och författare till fjärilsböcker, berättar i ord och bild om fenomenet och monarkfjärilens biologi.

27 februari – Thomas Johnsson:

"Sydliga polarhav"

Vi reser till Buenos Aires och möter våren i november. Far vidare till Patagoniens buskstäpper och går ombord på ett fartyg som tar oss till Falklandsöarnas rika fågelöar. Därefter fortsätter vi österut över Sydatlantens vågor till fantastiska ön Sydgeorgien med valar, pingviner, sjöelefanter och pälsälar. Här stannar vi en vecka innan vi far vidare till Antarktiska halvön, som vaknar upp efter en vinter med is, snö och kyla. Här möter vi ett mycket vackert landskap med mängder av fåglar, såsom kungs-, hakrems- och åsnepingviner, ispetreller, slidnäbbar och leopardsälar. På återvägen till Eldslandet upplever vi en riktig "Kap Hornstorm", som tar andan ur oss!

Thomas Johnsson är medlem i Göingebygdens Biologiska Förening sedan 54 år.

Foto: Thomas Johnsson.

Medlemmarna i SkOF kallas härmed till

ÅRSMÖTE LÖRDAGEN 11 MARS 2023

SKÅNES ORNITOLOGISKA FÖRENING håller ordinarie årsmöte
lördagen 11 mars 2023 kl. 13.30–14.30 i Blå hallen på Ekologihuset, Sölvegatan 37, Lund.

Årsmötet kommer att hållas fysiskt i Ekologihuset,
men även sändas digitalt via Zoom.

För att säkerställa röstlängd vid eventuell röstning under mötet måste föransmälan
om digitalt deltagande skickas till Eva Engberg, seeveg@gmail.com, senast 8 mars.

Alla som har anmält sig till digitalt deltagande får därefter en zoom-länk
som gäller endast för årsmötet.

Även i år kommer föreningen att ha ett medlemsmöte med föredrag,
där årsmötet avhålls under dagen. Programmet startar kl. 10.00 och håller på till kl. 15.15.

Program för dagen kommer att fastställas senare och anslås på SkOFs hemsida.
Dagen är öppen för alla, men själva årsmötet endast för medlemmar och kan följas via Zoom.
Se ovan.

Föreningen bjuder på fika från kl. 09.30.

Det kommer också att vara en lunchpaus med enkel mat till självkostnadspris.

Dagordning:

1. Val av mötesordförande
2. Val av sekreterare för mötet
3. Val av två justeringsmän
4. Fråga om kallelse behörigen skett
5. Behandling av års- och revisionsberättelse
6. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen
7. Val av styrelseledamöter
8. Val av ordförande för år 2023
9. Val av revisorer och revisorsuppleanter
10. Val av föreningens firmatecknare
11. Val av valberedning
12. Förslag från styrelsen
13. Fastställande av inkomst- och utgiftsstat för 2023 samt medlemsavgift för 2024
14. Ändring av föreningens stadgar
(Detta är det första beslutet och ett möte med ett andra beslut kommer senare i år):
i. Föreningens firmatecknare är ordförande och kassör var för sig eller i förening.
ii. Flera ändringar för administrativ anslutning till BirdLife Sverige.
15. Övriga frågor (inkomna till styrelsen före 15 januari 2023)

Foto: Mikael Arinder.

FÅGELRESA TILL SARDINIEN

15 - 22 APRIL 2023

Sardinien från kust till kust

Reseledare: Måns Hallqvist

Pris: 20.500 SEK/person (enkelrumstillägg: 2.300 SEK)

I Priset ingår:

Flygres, del i dubbelrum inkl. frukost i 3-stjärniga hotell och Agriturismo, hel-pension (drycker ingår ej), alla transporter på Sardinien och lokal engelska-lande guide med spetskunkaper

Sardinien har en nyckelroll pga sin position i mitten av västra Medelhavet för de flyttfåglar, som är på väg från Afrika till Europa. Många av dem stannar på Sardinien för att vila och fylla på fettlagren. De många våtområdena har stor betydelse på våren, när flyttfåglarna stannar till några dagar innan de fortsätter sin resa norrut. Under paringssäsongen i våtområdena finns det större flamingo, rödnäbbad trut, småtärna och många olika arter av trutar, vadare och tärnor. Paringssäsongen är också utmärkt för att se många intressanta stannfåglar, såsom småtrapp eller höra korsikansk siska och sardinsk sångare sjunga. En resa för alla med lugnt tempo i fält. God mat och dryck!

Boka resan på: www.mittmedelhavet.se

073-9677381 / info@mittmedelhavet.se

Ägretthäger-aktuellt

Ägretthägern var fokusart under 2022 och vi hop-pades på Skånes första häckning. Men någon så-dan blev det inte, åtminstone inte någon som vi känner till. Vi bad också om tips på nattplatser men även här tycks utfallet ha blivit magert.

Foto: Mikael Arinder.

Vår ambition var att lämna någon form av slut-rapport för ägretthägern i Skåne i denna årets sista *Anser*. Men eftersom tidskriften gick till tryck i slutet av november känner vi att vi får vänta med detta till nr 1 nästa år.

Vi kan konstatera så här långt (18 nov) är att 243 ägretthägrar har sträckt ut vid Falsterbo under hösten, att den bästa sträckdagen var 30 september, då 44 individer lämnade landet och att den största rastande flocken höll 38 ex vid Bakdjupet, Skanör 15 september.

Vid samma tidpunkt 2021 hade exakt lika många individer sträckt ut och den bästa dagen var 27 september, då 34 ex lämnade landet. Den största rastande flocken sågs vid Öveds våtmark 27 december och höll 27 fåglar.

KENNETH BENGTSSON
ARLÖV

Vinnarbilden i klassen *Porträtt av ägretthäger*. Fotot är taget vid Oppmannasjön av Hans Cronert.

Fototävlingen avgjord

*Anser*s fototävling på årets temaart, ägretthäger, är avgjord. Bilderna skulle vara tagna i Skåne och tävlingen innehöll två klasser:

- Porträtt av ägretthäger
- Ägretthäger i miljö

Inte mindre än 49 tävlingsbidrag skickades in. Imponerande! *Anser*-redaktionen har varit tävlingsjury och utsett en förstapristagare samt tre hedersomnämnan- den i respektive tävlingsklass.

Första pris i klassen *Porträtt av ägretthäger* går till Hans Cronert för hans vackra bild (motstående sida) på en ägretthäger vid Oppmannasjön.

Christian Nilsson vann första pris i klassen *Ägretthäger i miljö* för sin mycket stämnings- fulla bild på ägretthägrar en frostig marsmor- gon på Vombs ängar (se nedan).

Bilderna som fick hedersomnämnan- de presenteras på nästa uppslag. Dessa bilder är

tagna av: Eva Kronvall, Kjell Södervall, Håkan Andersson, Christian Nilsson (2 bilder), och Lisbeth Håkansson. Christian Nilsson tar där- med storslam med ett förstapris och två he- dersomnämnan- den.

Hans och Christian vinner varsin valfri bok från SkOFs publikationer, medan hederspris- tagarna får var sin SkOF-pryl. *Anser*-redak- tionen tackar alla fotografer som ställde upp i fototävlingen!

Vinnarbildens i klassen *Ägretthäger i miljö*. Fotot är taget på Vombs ängar av Christian Nilsson.

HEDERSOMNÄMNANDEN – Porträtt av ägretthäger

Ägretthäger, Hjularödsdammarna.
Foto: Eva Kronvall.

Ägretthäger, Morfars hamn, Skillinge.
Foto: Kjell Södervall.

Ägretthäger, badplatsen i Fulltofta.
Foto: Håkan Andersson.

HEDERSOMNÄMNANDEN – Ägretthäger i miljö

Ägretthäger, Torup.
Foto: Christian Nilsson.

Ägretthäger, fågeldammen i Bruce's skog.
Foto: Lisbeth Håkansson.

Ägretthäger, Vombs ängar.
Foto: Christian Nilsson.

Falsterbo Bird Show 2022

Falsterbo Bird Show 2–4 september blev den fågelfattigaste i mannaminne!
Men nyheterna för året, t.ex. det efterfrågade föredragstältet
samt foodtruckar och en kaffevagn inne på området kompenserade
för det av högtryck och ostvindar bortsojade fågelsträcket!
Och inte minst helgens clou: ringmärkning och frisläppande av två berguvar!

Text: Staffan Åkeby; Foton: Kent-Ove Hvass, Hermann Knuewer,
Ulf Nilsson, Arne Ohlsson & Staffan Åkeby

Ett team av glada BirdLife-volontärer slussade besökarna till och från p-platzerna och välkomnade i entrén. Avgiften var valfri och för varje "tjuga" erhöles en lott med chans att vinna fina priser, donerade av utställare. Allt överskott gick till fågelskydd. Antalet besökare var gott under helgen med lördagen som toppdag.

SkOF och fågelstationens montrar stod på en väl synlig plats vid entrégrindarna tillsammans med Storkprojektet. Det var snygga, fullmatade montrar med passande välklädd personal och försäljningen gick bra!

Uppslutningen av utställare var som förväntat god och kommersen blomstrade! Ännu tycks inte suget efter nya kikare, mera resor och fler böcker vara mättat. Utbudet var sedvanligt brett och kompletterades även i år med bl. a fågelfrö, konst, pins, honung m.m. Utställarna var överlag mycket nöjda efter mässan. Riktigt glädjande var också det påfallande stora antalet utländska besökare, även från flera utomnordiska länder.

Åhörartältet var åter på plats med ett späckat program med tjugotalet föreläsningar under de tre dagarna! Flera av föredragen drog fulla hus och senkomlingar fick stå utanför och kikarspana in på bildvisningen. Top-pade med överfullt hus gjorde de mer avancerade föredragen om kluriga trutbestämningar med Hans Larsson och extrema flyttfågelprestationer med Sissel Sjöberg, bara för att nämna några av de populäraste.

Från podiet presenterade konferencier Pav Johnsson löpande dagens olika aktiviteter, föredrag och mycket annat. Här är det resultatet av nattens insektsfångst som granskas. Över dussinet aktiviteter hölls för barnen. Pav introducerade även Björn Malmhagen som här visar ringmärkning. Björn var flitig på scenen och han höll även i det mycket populära Fågelbingot, där pedagogiken var ett viktigt inslag.

Den mycket uppskattade "Martins soffa" bemannades även i år av Martin Emtenäs som samtalade med och intervjuade en lång rad välkända ornitologer. Här är det professor Susanne Åkesson som berättar. Pippipodens skapare Christopher "Gullet" Gyllander och Anders "Widde" Wirdheim fick stå för sina åsikter inför Björn Malmhagen och gemensamt förklara djupet och bredden i sin nya slogan "Fågelskådning är nördvärdigt".

För den lekamliga spisen stod i år inte mindre än två s.k. foodtrucks och en kaffevagn. Köerna var stundtals långa, men här har SkOFs Arne Ohlsson kunnat lämna montern för att ta en fika när kön var extra kort!

För andra året i rad, efter pandemiupphållet år 2020, är Falsterbo Bird Show passande nog närmaste granne med Skanörs ljun. Platsen är väl vald. Därute höll FBSs egen spanare, Peter Spetz, till och rapporterade sevärdheter när de dök upp. Dessvärre hade han det inte så svettigt! En stäpphökhona passade dock på att ta sig en vilostund på marken vid observationsplatsen innan mässan öppnade på söndagen.

Helgens clou blev det när SkOFs ordförande Arne Hegemann som ett sista inslag på lördagen vägde, mätte, ringmärkte och släppte två unga berguvar som fötts upp på Skånes Djurpark i Höör. Uppfödningen sker för att förstärka det skånska berguvsbeståndet som lider svårt av eldöden på isolerade kraftledningsstolpar. I ett så här långt ganska framgångsrikt projekt, riktat direkt till de skånska nätägarna, arbetar SkOF för att få alla kritiskt belägna elstolpar isolerade. Flera bolag har hörsammat uppmaningen och påbörjat arbetet.

Många hade samlats för att se dessa magnifika fåglar på nära håll. Publiken tilläts komma riktigt nära. Dessa uvar var tack vare sin uppväxt på djurparken vana vid närgånget intresse. Efter ringmärkning och visning för publiken sattes de båda uvarna ut på staketet bakom podiet. Där satt de en god stund och lät sig villigt fotograferas innan de drog in i björkskogen vid Ångsnäset, till stor förargelse för de därvarande kråkorna!

Arrangörer för Falsterbo Bird Show är BirdLife Sverige, Skånes Ornitologiska Förening och Vellinge kommun i samarbete med Studieförbundet Skåne-Blekinge. Flera av utställarna är även sponsorer. Deras bidrag skapar möjligheter att arbeta vidare och utveckla mässan och fågelskyddet samt att sprida natur- och fågelintresset till fler besökare. Årets mäsas sponsrades av Leica, Perssons Entreprenad, Pinewood, Swarovski och Zeiss. Vi tackar våra sponsorer och alla besökare och hälsar alla välkomna till Falsterbo Bird Show 2023!

Vinterfåglar Inpå Knuten 27–30 januari 2023

Den förlängda helgen 27 till 30 januari genomförs den stora fågelräkningen *Vinterfåglar Inpå Knuten* för artonde gången.

När den startades 2006 var det viktigaste syftet att nå ut till människor som tycker att fåglar är roligt, men som inte är med i någon ornitologisk förening. En annan förhoppning var att vi med hjälp av räkningen skulle kunna följa variationer i vinterfåglarnas förekomst. Men innan vi kom i gång, visste vi ingenting om hur gensvaret skulle bli.

När vi nu står inför ännu en omgång kan vi konstatera att vi lyckats med båda föresatserna. Vi når ut på ett helt annat sätt än tidigare, och med hjälp av räkningen kan vi också följa utvecklingen hos våra vanligaste vinterfåglar. Två exempel på den första förhoppningen är att medlemsantalet i riksföreningen BirdLife Sverige ökat från ca 11 000 innan räkningen drog i gång till ca 17 000 idag och att Facebookgruppen "Fåglar inpå knuten" har 165 000 medlemmar. Denna Facebookgrupp ägnades inledningsvis enbart åt vinterfåglar, men gensvaret blev så stort att den snabbt fick ändra inriktning och omfatta hela året.

När det gäller vinterfåglarnas utveckling var vi inledningsvis lite rädda för att det inte skulle gå att sätta tilltro till materialet. Vi var lite tveksamma till att folk ute i bygderna verkligen kunde artbestämma fåglarna vid fågelborden? Och visst blir det en del fel – det rapporteras exempelvis entitor från norra Norrland och lappmesar från Götaland, alltså på platser där dessa arter inte förekommer. Men i det stora hela är felen så små att de i princip blir betydelselösa, i alla fall sett till stora skeenden.

Vi kan använda räkningen för att dokumentera invasionsfåglars uppträdande. Vi kan se vilka följder som mildare vintrar får på fåglarna liksom när arter ökar eller minskar av andra skäl än klimatet. Ett exempel på det sistnämnda gäller grönfinken. När räkningen inleddes 2006 hade grönfinken ökat stadigt i landet under ett par årtionden. Svensk Fågeltaxerings olika program antydde att det svenska beståndet mer än fördubblades mellan 1970-talet och det tidiga 2000-talet.

De första tre åren av Vinterfåglar Inpå Knuten handlade det i genomsnitt om ca sex grönfinkar per insänd rapport, men redan 2009 fanns en antydning till att något hänt. Det genomsnittliga antalet grönfinkar per rapport minskade med ca 15 procent. Samtidigt kom uppgifter om att grönfinkar dog vid fågelmatningar.

Det visade sig ganska snart att dessa grönfinkar drabbats av en sjukdom som kallas gulknopp. Den orsakas av en mikroorganism, *Trichomonas gallinae*. Sjukdomen var känd sedan länge, framför allt hos brevduvor. Men den är inte artspecifik utan kan drabba många olika fågelgrupper och 2005 konstaterades ett utbrott bland finkar i Storbritannien. Sjukdomen spred sig de följande åren, och 2008 noterades de första fallen bland just grönfinkar i Sverige.

Sedan 2008 har gulknopp konstaterats hos närmare 50 olika fågelarter i Sverige, men det är enbart hos grönfink (samt möjligen hos gulspärv) som den fått mycket allvarliga följder. Även om grönfinken fortfarande kan betraktas som vanlig, har det svenska beståndet minskat kraftigt. Det genomsnittliga antalet grönfinkar per rapport till *Vinterfåglar Inpå Knuten* har rasat – från 6,3 i januari 2008 till 1,7 i januari 2022.

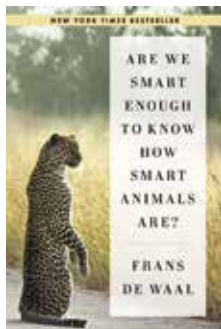
Att mata fåglar vintertider skänker många människor glädje – det kan betyda mycket att ha lite liv utanför fönstret en grå och trist vinterdag. Men det går också att förena detta nöje med lite nytta – och rapportera de fåglar man ser till *Vinterfåglar Inpå Knuten*.

ANDERS WIRDHEIM
BIRDLIFE SVERIGE

En udda vinterrelation

Relationer mellan fågelindivider av olika arter handlar oftast om egennytt. Över huvud taget är predatorer med tillgång till byten en företeelse som finns i alla ekosystem, från enkla platser där få arter kan leva till områden med många aktörer. Men exemplen är också många på arter som lever nära varandra, oftast till ömsesidig nytta, eller helt enkelt för att de inte stör varandra.

Men kan vi tänka oss ren, behagligt uppfattad vänskap eller känslöstämning av samhörighet? Att andra djur än människan upplever känslor och sinnesstämningar vet vi nu. Att vi tidigare förnekat detta, och att det fortfarande förnekas på sina håll, är näst intill pinsamt. Det finns ingen avgrundsdyb skillnad mellan oss och andra arter i detta avseende, det handlar om gradskillnader. Men mera ingående hur en vild varelse verkligen upplever olika situationer kan vi förstås aldrig veta.

Alltnog, den som vill veta mer i detta ämne rekommenderas att läsa böcker av inte minst Frans de Waal, nederländsk-amerikansk etolog. Flera av hans böcker finns på svenska.

Tanken på vänskap mellan två fågelindivider slog mig osökt vid observationer för någ-

ra år sedan. En under året född knölsvan och en vigg, vad kan de ha gemensamt? De tillbringade flera veckor tillsammans, ofta simmande en meter eller två från varandra dag efter dag. Helt tydligt hade de följe. Svanen sträckte ner sin långa hals, viggan gled under ytan.

Var det hela en slump orsakad av möjligheter till födosök? Det såg verkligen inte så ut. Båda arterna är sociala under vissa av årets tider. Knölsvanar kan flockas, ibland många hundra, viggas kan också i hundratals försköna höstligt och vintrigt, kallt vatten som samlade svarta punkter. När jag då och då närmade mig vattnet och höjde kikaren, hände det upprepade gång-

er att de båda närmade sig, som av nyfikenhet. Var ungsvanen utstött från årets familj? Varför var inte viggan del av en stor flock?

Det var veckor i november – december. Senhöst, förvinter. Grått vatten under den gråa himmelns dämpade ljus, skonsamt mildväder. Lite ljusare grå nyans i mönstret efter de simmande fåglarna. Varje dag ännu kortare än föregående, varje natt ännu längre.

Platsen var Tvedöra, det vattenfyllda sandtaget ett par hundra meter öster om Hällestadsvägen mellan Södra Sandby och Torna Hällestad. Från Sandby räknat ligger Tvedörasjön strax efter avtagsvägen till vänster mot Stensoffa, Silvåkra, Krankesjön, men osedd för de vägfarande. Finare fågellokal är den knappast men förefaller åtminstone vara en pålitlig häckningslokal för skäggdopping. Varje sommar ses en skäggdoppingfamilj. Mer känd är platsen för en backsvalekoloni, vissa är aktiv och vissa är flyttad till andra lokaler på den stora, omgivande heden med frigående boskap.

Till för några år sedan var uttaget av sand i gång och då gjorde grävmaskiner och lastbilar Tvedöra till en bullrig plats på vardagar. Nu är det lugnare och det som kan låta mest är sommarens badgäster. Trevligt nog finns en stig runt vattnet på 1,5 km. Den är lite backig och går genom välvuxen vegetation av främst pilar men är fullt framkomlig. Parkering finns för besökare.

Kanske var de två fåglarna drabbade av någon åkomma? Hur som helst, det var rogivande att betrakta dem tillsammans. Ofta var sjöns fågeltomhet i övrigt påtaglig men allt emellanåt livgivande avbruten av någon häger på spaning efter fisk.

Senare i december var svanen och viggan inte kvar. Gav de sig i väg tillsammans? Det får vi ju aldrig veta. Och då var den lilla sjön överlämnad till de skånska vintermarkernas stilla ensamhet.

ARNE OHLSSON
LUND

Sven Splittorff

Denna gång presenterar vi en man som 2001 flyttade till en liten ort nära Världens ände. Väl på plats satte han sig på en bänk i hamnen och där sitter han kvar än idag. Byn heter Kåseberga och mannen Sven Splittorff.

Vad är det då Sven har sysslat med i hamnen? Jo, han har räknat fåglar, alltså de som sträcker förbi Kåseberga åt endera hållet, och det har han gjort under årets alla månader och nästan dagligen under nu drygt 20 år. Insatsen är klart imponerande och det insamlade materialet är mycket värdefullt, inte minst för framtida jämförelser och analyser. Alla uppgifter ligger på Artportalen och är därmed tillgängliga för alla.

Det här med "nästan dagligen" – Hur ofta är du egentligen på plats? *Så ofta som möjligt och det brukar bli drygt 300 dagar varje år. Mitt eget rekord är dagliga besök från december 2011 till maj 2013, vilket blev 520 dagar i rak följd.* Följdfrågan blir då: Vad är det som driver dig

till denna i mångas ögon måhända enahanda syssla? *Fåglarnas sträck! Det har alltid fascinerat mig och att ha den möjlighet jag har att följa detta sträck är en ynnest. Jag njuter av synerna, fåglarnas framfart i olika typer av formationer är inte bara intressanta utan också tjugiga. Och så är det ju det här med spänningen. Jag vet ju aldrig vad dagarna ska ge och ibland blir det något utöver det vanliga.*

Du måste alltså ha upplevt många höjdpunkter både när det gäller udda arter och stora antal. Kan du ge några exempel? *Det är svårt att välja men höga antal är alltid intressanta och då minns jag t.ex. 2 535 sträckande dvärgmåsar under loppet av tre timmar 27 april 2003. Eller 192 030 vitkindade gäss 17 maj 2010. Eller 889 skedänder 2 maj 2021. Och så får vi inte glömma ejdersträcket under våarna – det är helt fantastiskt. Det är också vårsträcket som är det mest givande vid Kåseberga.*

Spanande Sven Splittorff på sin post. Foto: Thomas Nilsson.

Under höstarna är faktiskt Sandhammaren en bättre obsplats men idag har jag svårt för att ta mig dit. Och visst blir det en del ovanliga arter också. Bland änderna finns förstås flera prakt-ejdrar men också en alförrädare och vid två tillfällen amerikanska sjöorrar. En purpurhäger i maj 2011 var oväntad och fyra gråliror är inte heller vardagsmat. Det finns många fler exempel men vi stannar där.

Kåseberga är en populär obsplats som givetvis lockar fler än Sven, inte minst under vårens ejdersträck. Så du har väl sällskap av andra skådare ibland? *Jo, det kommer ofta andra skådare hit och då hjälps vi som regel åt. De flesta är gamla rävar som jag känner väl.*

Det är alltså ett mycket digert material som du samlat in och som ligger för allmän beskådan på Artportalen. Har du någon plan för bearbetning? *Nej, det har jag inte. Men jag vet att det finns personer som tänker på sådan bearbetning och som också är bättre lämpade för sådant än vad jag är. Jag nöjer mig med att göra fältjobbet.*

Till sist: Hur länge ska du hålla på? *Så länge jag kan, blir det inte helt överraskande svaret. Jag lämnar inte bänken frivilligt, åtminstone inte för längre perioder. Alla som bedrivit långa studier vet hur svårt det är att sluta. Det tar ju slut då och framtiden blir ett frågetecken.*

Fotnot: Som en del av er vet ligger Världens ände i Ystads hamn. Så kallas åtminstone den östligaste delen av hamnen – i Dragongatans förlängning.

INTERVJUARE:
KENNETH BENGTSOON
ARLÖV

SkOF Res

Södra Portugal

23 – 30 september 2023

Reseledare: Björn Malmhagen

Pris: 22 500 kr (enkelrumstillägg: 3 100 kr)

I priset ingår: Flyg, transporter under resan, del i dubbelrum på hotell, fyra middagar och fem luncher inkl. sista dagen.

Vi kommer att uppleva havsfåglar, båda arterna trappar, flyghöns och många rovfåglar. Längs kusten ser vi flamingos, vadare och hägrar.

En av resans höjdpunkter är havsfågelturen ut från Sagres, där det finns goda möjligheter att se bl.a. större lira och havslöpare.

Scanbird

Detaljerat dagsprogram och anmälan på www.skof.se och www.scanbird.com

Teknisk arrangör och kontakt: Scanbird ApS

Telefon: +45 234 234 04 – Hemsida: www.scanbird.com – Email: scanbird@scanbird.com

Foto: P-G Bentz.

**SVENSK
INSAMLINGS
KONTROLL**

Insamlingen till stöd för Falsterbo Fågelstation fortsätter.
Fågelstationen har tilldelats 90-konto:
Pg 900301-3; Bg 900-3013
Betalningsmottagare: Skånes Ornitologiska Förening

Falsterbo Fågelstation

Andra halvåret 2022

Hösten 2022 var den 43:a säsongen med standardiserad ringmärkning vid Falsterbo Fågelstation. Ringmärkning bedrevs som vanligt på två platser: Fyrträdgården (21 juli–10 november) och Flommens vassar (21 juli–30 september).

Mattias Ullman gjorde sin andra säsong ute på Nabben som ansvarig för den standardiserade sträckräkningen. En säsong med flera överraskningar.

Ringmärkningen vid Fyren

Ringmärkningen vid fyren under hösten blev en ganska medioker till dålig säsong med endast 8 693 fåglar av 65 arter (jämfört med långtidsmedelvärdet 14 424). Otypiskt för en höstsäsong blev det inga dagar med mer än tusen ringmärkta fåglar. Den högsta dagssumman var 502 den 19 oktober. Antalet arter däremot är en mer än medelvärdet och visar att alla förväntade arter var här men generellt i lägre antal än normalt. Säsongens slutsumma hamnar på 35:e plats i den 43-åriga serien av standardiserad ringmärkning. Noter-

bart är kanske att sex av de åtta åren med de lägsta summorna har inträffat under de senaste femton åren.

Den enda art som ringmärktes i antal signifikant över medelvärdet var grönsiska (1 727, medelvärde 590). De flesta märktes under september (1 106) och detta var den talrikaste arten under höstsäsongen vid fyren.

Trots vårens rekordhöga antal av rödhake så blev höstens summa endast 1 683, signifikant lägre än medelvärdet 2 453.

Foto ovan t.h.: Bläsänder. Foto: Bengt Grandin.

Gryning över Flommen 19 augusti. Foto: Marc Illa.

En kungsfågelsångare ringmärktes i fyrträdgården 10 november.
Foto: Amandine Doré.

Näst talrikast var blåmesen (836, medel 3 987), gärdsmyg (796, medel 663), kungsfågel (606, medel 2 418), gransångare (558, medel 154 – ändå är höstens summa den lägsta sedan 2018) och lövsångare (362, medel 1 111).

Under säsongens senare del kom det lite gråsiskor och 208 ringmärktes, vilket indikerar rörelser av dessa men av andra så kallade invasionsarter (förutom grönsiskan, se ovan) sågs intet.

Några ovanligare antal var tre gröngölingar och två skator. Några ringmärkta rariteter: en blåstjärt, en höksångare, en kungsfågelsångare och en trädgårdsträd-krypare.

Ringmärkningen vid Flommen

Totalt ringmärktes 3 446 fåglar av 45 arter i Flommens vassar mellan den 21 juli och 30 september. Det är under medelvärdet 4 258, men är den tredje bästa summan under det senaste decenniet.

Den talrikaste arten var rörsångare, 904 ringmärkta. Det är väl under medelvärdet (1 940) och den tredje sämsta summan för

denna art sedan 1980 (bara 2020 och 2007 var sämre). Däremot hade sävsångaren, 695 ringmärkta, en bra säsong, lite bättre än de senaste åren och över medelvärdet (588). Den tredje arten, kärrsångaren, med 111 ringmärkta hamnade nära medelvärdet.

Antalet sävsparvar blev lite över medel med 251 ringmärkta (medel 212). Liksom vid fyren ringmärktes ovanligt många grönsiskor (353). Andra arter med tresiffriga antal var backsvala (109), ladusvala (174), gransångare (181) och lövsångare (176).

Udda arter i den standardiserade märkningen var en adult citronärta (3:e ringmärkta i Falsterbo), en gråhäger (också den tredje), två blåhakar (båda vitstjärniga) och totalt fyra trastsångare, av vilka en ringmärkt någon annanstans i Sverige.

Övrig märkning

Detta är ringmärkning som görs utanför det standardiserade programmet, främst på hösten, antingen med nät inriktad på specifika arter (t.ex. vadare, ugglor och gulärta) eller med lampa eller håv för att ringmärka arter som annars är svåra att

En adult citronärla ringmärktes i Flommen 5 augusti. Foto: Marc Illa.

få. Totalt märktes 514 arter av 52 arter. Talrikast var gulärta (117) men det var ugglorna som var säsongens höjdpunkt. Imponerande 84 hornugglor blev ringmärkta, varav 75 natten mellan 19 och 20 oktober. Både dags- (natt-) och säsongstotal är det högsta någonsin. Det blev också säsongerekord för jorduggla med 14 märkta varav sju den 14 oktober. Den stora överraskningen var däremot den tornuggla som fångades, även den, under ugglennatten 19 oktober. Det är den första som ringmärktes på Falsterbonäset. Historiskt har det ringmärkts tornugglor med fågelstationens ringar under åren 1952 och 1967 men detta var boungar inåt land, i sydvästra Skåne.

Andra intressanta arter under som märkts under denna rubrik är sju dvärgbeckasiner, två småfläckiga sumphönan och en smådopping.

Projekt

Under hösten har vi haft nöjet att samarbeta med två projekt, dels med Lunds

universitet och flugsnapparnas flyttningsekologi, dels ett om taltrastens flyttning där GPS-sändare ska ge svar. Vi hoppas att kunna redovisa resultat från dessa när de avslutats.

Sträckräkning

Räkningarna har som vanlig skett från Nabben, Falsterbo, hela hösten. Under i princip hela augusti och halva september rådde högttryck med vindar från ost och nord. Detta gjorde t.ex. att arter som bivråk och fiskgjuse noterades i antal under det normala och många dagar var det ganska fågeltomt på himlen över Falsterbo. Antalet vadare var generellt också lågt, liksom antalet tornfalk, lärkfalk och hussvala. Från andra halvan av september och resten av hösten dominerade i stället lågttryck och vindar från väst eller syd. Detta medförde höga antal av många senhöstarter, bland annat de flesta finkar, ringduva, skogsduva, bläsand, prutgås, vitkindad gås, trana, blå kärrhök, trädlärka, kaja, råka och ängspip-lärka. Överraskningar under hösten har

varit en rostgumpsvala, en jaktfalk och tre olika toppskarvar. Glädjande är också att totalsumman för ejder blir den högsta sedan 2014 samt att summan för grönfink är klart över medel för senare år. Negativt var att lappspärv uteblev helt, endast fyra duvhökar blev bokförda och förvånande är att ingen annan örnart än havsörn blev noterad som utsträckande. (Mattias Ullman)

Publik verksamhet

Totalt har 3 947 personer i 74 förhandsbokade grupper guidats under hösten. "Skåda fåglar i lagom tempo", med P-G Bentz som guide, genomfördes utanför fyren under tio helger. Evenemanget var som vanligt välbesökt och mycket uppskattat och närmare 3 000 personer deltog. Fyrshopen var öppen under dessa helger.

Två studenter från Frankrike fick inom ramen för Erasmus-projektet uppleva ringmärknings- och sträckräkningsverksamheten på nära håll.

Ringmärkningskurser

Även i år arrangerades två ringmärkningskurser, en för nybörjare och en för de med tidigare erfarenhet. Båda var mycket uppskattade. Under hösten har vi haft flera frivilliga ringmärkare som varit här för att lära och skaffa sig erfarenhet. Ett mycket stort tack till Marc Illa som är en mycket erfaren och duktig lärare.

Meddelanden från Falsterbo Fågelstation

Under året har ytterligare några nummer i serien publicerats:

335. Hegemann, A., Birberg, C., Hasselquist, D. and Nilsson, J.-Å. (2022): Early and Late Migrating Avian Individuals Differ in Constitutive Immune Function and Blood Parasite Infections – But Patterns Depend on the Migratory Strategy. *Front. Ecol. Evol.* 10:880426. doi: 10.3389/fevo.2022.880426

336. Ullman, M. 2022. *Inventering av häckande kustfåglar i Vellinge kommun*. Verksamhetsrapport 2022. Rapport till Länsstyrelsen Skåne och Vellinge kommun. 52 sidor + Appendix.

337. Ullman, M. & Green, M. 2022. Sträckfågelräkningar vid Falsterbo hösten 2021. SkOF 2022. *Fåglar i Skåne 2021*, s. 4–45.

338. Menzie, S., Ehnbohm, S. & Illa, M. 2022. Ringmärkningen vid Falsterbo Fågelstation 2021. *Fåglar i Skåne 2021*, s. 46–65.

Dessutom har under hösten den engelska versionen av *Vingar över Falsterbo* tryckts: *Wings over Falsterbo*.

Bidragsgivare

Under året har ekonomiskt stöd erhållits från Stiftelsen Lunds Djurskyddsfond, Olle Högsteds Stiftelse och Vellinge kommun. Naturvårdsverket finansierar sträckräkningen. Länsstyrelsen Skåne bidrog ekonomiskt till strandängsinventeringen, Crafoordska stiftelsen till guidningsverksamheten och Marie Claire Cronholms stiftelse samt Studiefrämjandet och BirdLife Sverige till ungdomsverksamheten.

Region Skåne, Vellinge kommun, Länsstyrelsen Skåne samt Johan och Jakob Söderbergs Stiftelse gav bidrag till *Vingar över Falsterbo* och *Wings over Falsterbo*.

I samband med varje SkOF-resa ger Scanbird ett bidrag. Dessutom tackas alla som ger bidrag till vår insamlingskampanj och all de som hjälper till frivilligt i verksamheten.

Sammanställt av
*Stephen Menzie, Sophie Ehnbohm
& Marc Illa*

Motstående sida: Blå kärrhök 1K hona. Nabben 29 oktober. Inte mindre än 626 blå kärrhökar räknades hösten 2022. Foto: Mattias Ullman.

Nytt från SkOF-styrelsen

SkOFs anslutning till projekt Kedjan

Ytterligare några steg har tagits av styrelsen på vägen för att ansluta SkOF till BirdLife Sveriges projekt Kedjan. Ett steg är att frågan ska tas upp som en punkt på SkOFs nästa årsmöte 11 mars 2023 för att kunna göra de stadgeändringar som behövs. En ändring av SkOFs stadgar kräver att samma beslut tas på ett årsmöte och sedan på ett påföljande medlemsmöte som kan vara ett ordinarie måndagsmöte. Information om Kedjan har börjat ges vid måndagskvällarna under hösten och det blir även en infokväll om Kedjan i vår och finns även utlagt på SkOFs hemsida. Information till medlemmarna – som detta – tas också in i kommande nummer av *Anser*.

Syftet med Kedjan är att stärka fågelskyddsarbetet i Sverige. Det ska också göra det enkelt för en enskild person att bli medlem i en fågelörening. Det stärker även banden mellan SkOF och BirdLife och knyter dessa närmare varandra. Andra positiva effekter är att föreningsdemokratin stärks samt att fågelintresset i Sverige blir en klart starkare faktor att räkna med.

För dig som medlem kommer detta inte att innebära någon ekonomisk skillnad. Om du i dag enbart är medlem i SkOF och får *Anser*, betalar du bara för detta, även i Kedjan. Och om du i dag är medlem även i BirdLife, och därmed får *Vår Fågelvärld*, blir den framtida medlemsavgiften som att slå ihop avgifterna för SkOF och BirdLife. Det blir alltså ingen ändring på den totala kostnaden för dig, men du kommer att få allt på samma faktura.

Utvärdering av Falsterbo Bird Show 2022

Ekonomiskt gick FBS jämt upp för SkOF, och det gjordes stora PR-vinster. Montern var välplacerad, bra exponerad samt väl bemannad med uniformt klädda volontärer, vilket gav ett proffsigt intryck. Passerande besökarna kunde lätt fångas upp för säljsamtal. Dryga tjoget nya medlemmar värvades. Det uppmärksammade utsläppet av två berguvar på lördagskvällen som gav upphov till en del kritik har BirdLife Sverige svarat på. Om det blir ett nytt utsläpp nästa år kommer det att genomföras på ett lite annorlunda sätt.

"Anser" kommer även i digital version

Medlemmar har efterfrågat en digital version av medlemstidskriften *Anser*. Det kan erbjudas via en webb-tjänst. I samband med utskick av inbetalningskort för medlemsavgiften för 2023 kan SkOF:s medlemmar erbjudas möjligheten att välja mellan att få *Anser* digitalt eller i pappersform. De som nöjer sig med den digitala *Anser* får samtidigt möjligheten att avstå från att få den i pappersform. Medlemsavgiften kommer inte att påverkas.

"Wings over Falsterbo"

SkOF har publicerat en engelsk version av boken *Vingar över Falsterbo* kallad *Wings over Falsterbo*.

STAFFAN ÅKEBY
SEKRETERARE SKOF

